

VYLIAUDIŠKIO PELKĖS GAMTOTVARKOS PLANO PAGRINDŽIAMOJI INFORMACIJA

Utenos aps., Anykščių r. sav.

(galioja 10 metų)

Rengėjas

VšĮ Gamtos paveldo fondas

Vilnius, 2013

Vyliaudiškio pelkės gamtotvarkos planas	Strateginio planavimo dokumentas
Planavimo tikslas	Užtikrinti gyvūnų ir (ar) augalų rūšių bei gamtinių buveinių, kurių apsaugai išskirtos „Natura 2000“ teritorijos, išsaugojimą, išskiriant tvarkymo plotus ir numatant juose konkrečias apsaugos ir tvarkymo priemones
Projektas	„Saugomų teritorijų steigimo ir planavimo dokumentų rengimas (II etapas)“ Nr. VP3-1.4-AM-02-V-01-007, „Natura 2000“ tinklo teritorijų gamtotvarkos planų rengimas
Projekto finansavimas	Europos Sąjungos struktūrinių fondų ir Lietuvos Respublikos bendrojo finansavimo lėšos
Planavimo organizatorius	Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos
Plano rengėjas	VšĮ Gamtos paveldo fondas A. Juozapavičiaus g. 9 LT-09311 Vilnius Tel. (8 5) 272 1918 Faks. (8 5) 272 3721 info@gpf.lt
Vykdytojai:	Dr. Zenonas Gulbinas Pavel Korotkich Daiva Norkūnienė Marijus Pileckas Gediminas Raščius Rasa Rutkauskienė Saulis Skuja Giedrius Švitra Vaidotas Valskys

TURINYS

I. TERITORIJOS BŪKLĖ IR ĮVERTINIMAS	4
1.1. Teritorijos padėtis ir ribos	4
1.2. Teritorijos teisinis statusas ir svarba	6
1.3. Teritorijos fizinės geografinės ypatybės	8
1.3.1. Klimatas	8
1.3.2. Geologija.....	8
1.3.3. Geomorfologija	9
1.3.4. Dirvožemiai.....	9
1.3.5. Vandenys.....	10
1.4. Kraštovaizdžio bruožai.....	10
1.5. Teritorijos biologinės ypatybės	11
1.5.1. Augalija	11
1.5.1.1. Augalijos ištirtumas	11
1.5.1.2. Bendra augalijos charakteristika	11
1.5.1.3. Saugomos augalų rūšys	12
1.5.1.4. Saugomos buveinės.....	12
1.5.1.5. Kertinės miško buveinės	13
1.5.1.6. Svetimžemės augalų rūšys	13
1.5.2. Gyvūnija.....	13
1.5.2.1. Gyvūnijos ištirtumas	13
1.5.2.2. Bendra gyvūnijos charakteristika	14
1.5.2.3. Saugomos gyvūnų rūšys.....	15
1.5.2.4. Svetimžemės gyvūnų rūšys.....	17
1.5.3. Grybai.....	17
1.6. Teritorijos žemės ir gamtos išteklių naudojimas.....	18
1.6.1. Žemės naudojimas praeityje.....	18
1.6.2. Teritorijos žemėnauda ir žemėvalda	18
1.6.3. Miško ištekliai.....	19
1.6.4. Rekreacinis naudojimas	20
1.6.5. Medžioklė ir žvejyba.....	20
1.7. Teritorijos socialiniai ir ekonominiai aspektai	20
1.7.1. Gyventojai.....	20
1.7.2. Teritorijoje vykdomos veiklos įtakojančios gamtotvarkos plano objektus	20
1.7.3. Gretimose teritorijose vykdomos veiklos įtakojančios gamtotvarkos plano objektus	20
1.7.4. Su teritorija susiję teritorijų ir strateginio planavimo dokumentai	21
1.7.5. Teritorijos panaudojimas aplinkosauginiam švietimui.	21
1.8. Teritorijos ekologinis vertinimas	21
1.8.1. Pažeidžiamumas ir stabilumas	21
1.8.2. Retumas.....	21
1.8.3. Natūralumas ir tipiškumas.....	21
1.8.4. Įvairovė	22
1.8.5. Dydis ir fragmentiškumas	22
1.8.6. Teritorijos svarba ir jos vieta ekologiniame tinkle.....	22
II. GAMTOTVARKOS PLANAS	23
2.1. Gamtotvarkos plano tikslai ir uždaviniai	23
2.2. Gamtotvarkos plano priemonių įgyvendinimo planas	29
2.3. Gamtotvarkos planą įgyvendinančios institucijos ir jų funkcijos	31
2.4. Planui įgyvendinti reikalingų išteklių analizė.....	31
2.5. Gamtotvarkos plano tikslinimas ir stebėsena.....	31
NAUDOTA LITERATŪRA IR DUOMENŲ BAZĖS.....	35
PRIEDAI.....	36

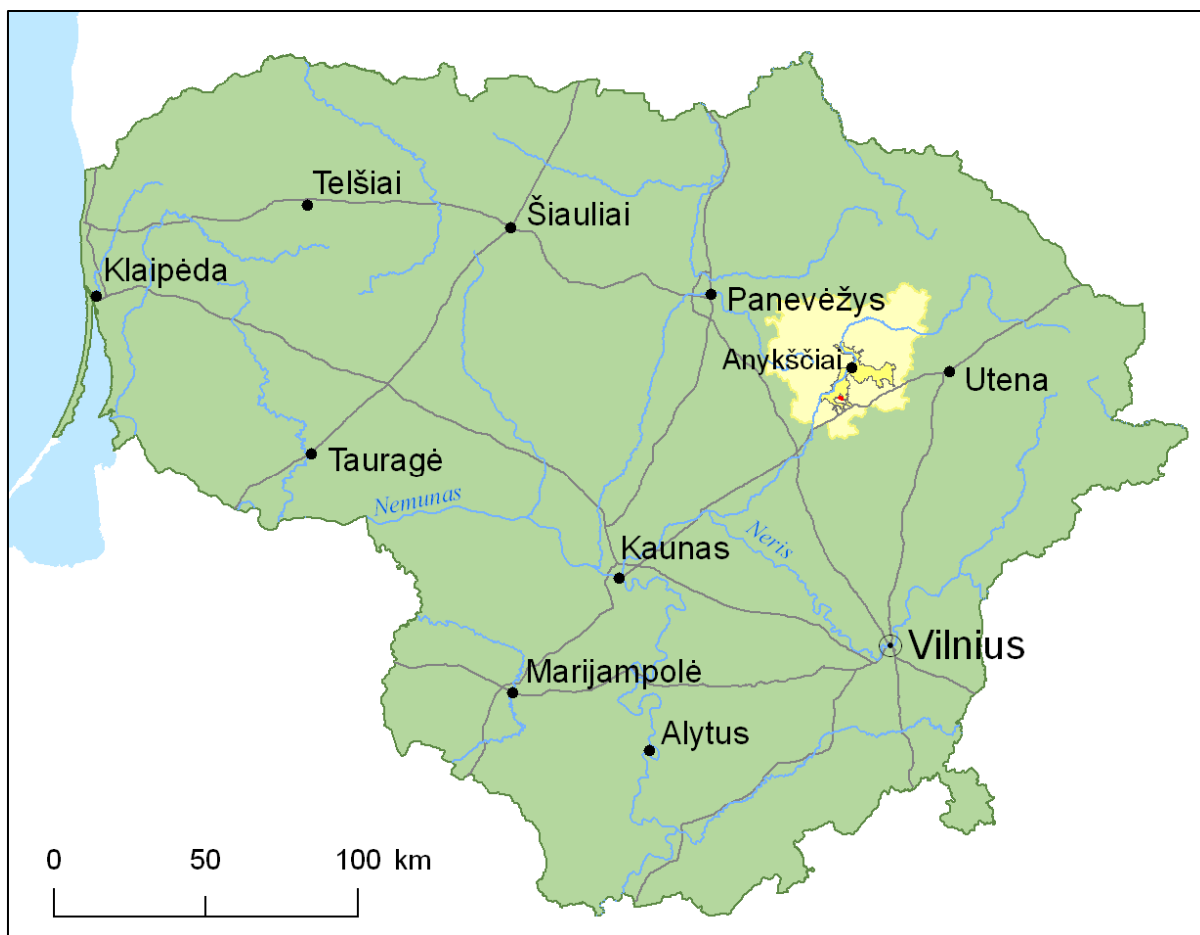
I. TERITORIJOS BŪKLĖ IR ĮVERTINIMAS

1.1. Teritorijos padėtis ir ribos

BAST „Vyliadiškio pelkė“ yra Lietuvos šiaurrytinėje dalyje, Anykščių rajono savivaldybės Kurklių seniūnijoje. Teritorijos ribos sutampa su Anykščių regioninio parko Pakalnių telmologinio draustinio ribomis (1-2 pav.). Bendras užimamas plotas 53,4 ha.

Teritorijos centrinio taško koordinatės LKS-94 sistemoje: 565859,94 E, 6143983 N.

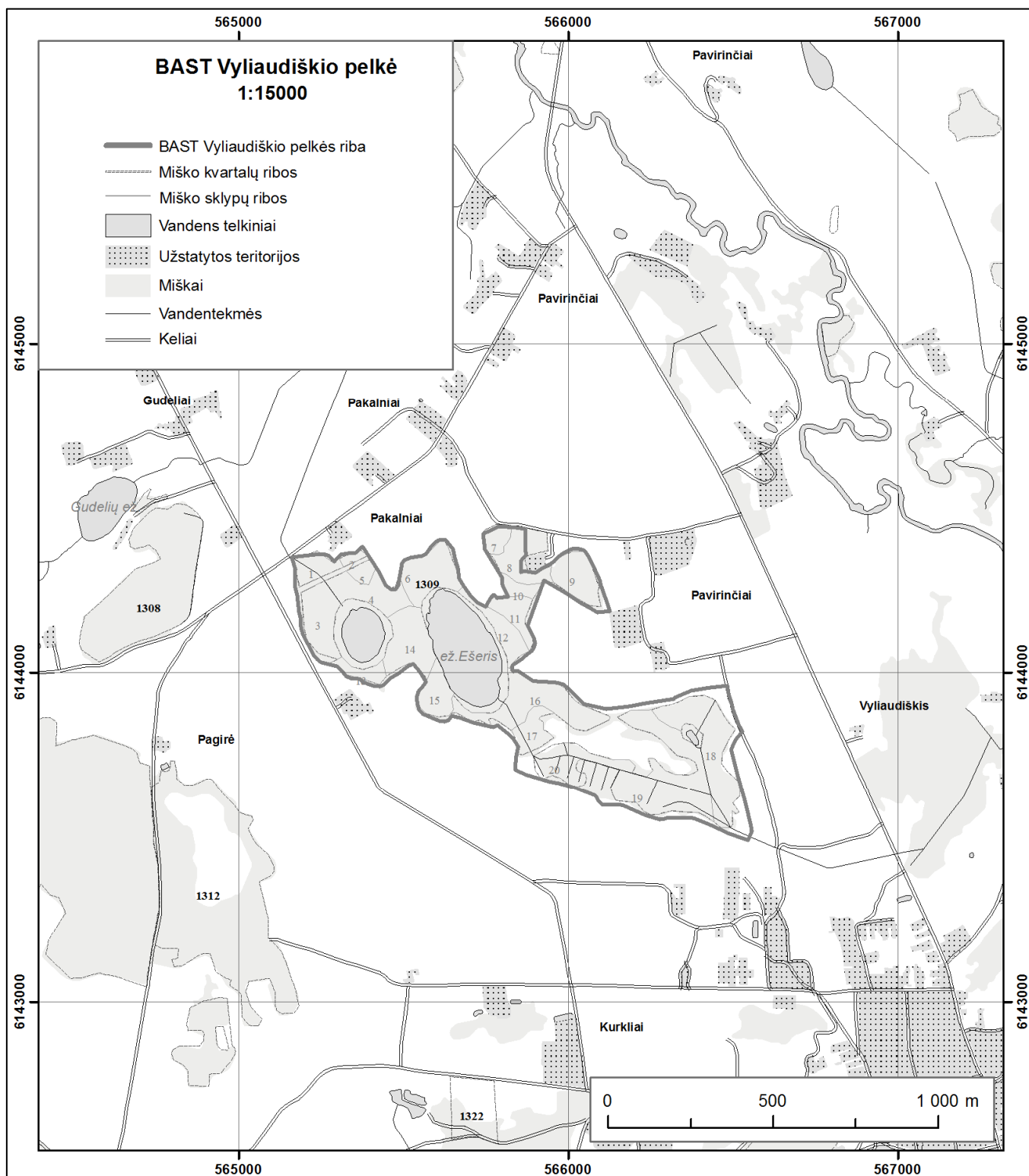
Atstumai iki artimiausių gyvenviečių: Kavarskas – 7,1 km, Radviliškis – 15 km, Anykščiai – 11 km, Ukmergė – 25,6 km, Molėtai – 33 km.

1 pav. BAST Vyliadiškio pelkės padėtis Lietuvoje.

Gamtiniu požiūriu Vyliadiškio pelkė yra Vakarų Aukštaičių plynaukštės pietinėje dalyje, vaizdingoje, ekologiniu ir biologiniu požiūriu svarbioje teritorijoje. BAST teritorija apima Pakalnių telmologinį draustinį, kurį sudaro senklonio dalis su užpelkėjusiais Pabiržytės bei Ešerinės ežerėliais, miškelis su saugomomis augalijos ir gyvūnijos rūšimis. BAST pasižymi lyguminiu reljefu, kuriame išsidėstę ežerėliai ir mišku apaugusios pelkės. Teritoriją supa labai išraiškingas, kalvotas reljefas, į pietus ir šiaurės rytus išsidėsčiusios fluvioglacialinės terasos. Vietovė pasižymi gana didele gamtinių buveinių įvairove.

BAST patenka į Pavirinčių, Pakalnių ir Gudelių kaimų teritorijas. Pagrindiniai keliai išsidėstę už BAST ribų (2 pav.).

2 pav. BAST Vyliadiškio pelkė.

Visa analizuojama vietovė priklauso Anykščių rajono savivaldybės teritorijai. Aprašomą teritoriją iš pietų supa Kurklių miestelio dirbami laukai ir namai. Vakaruose teritorija ribojasi su Gudelių kaimo dirbamais laukais ir miškais. Šiaurėje ir rytuose BAST ribojasi su Pakalnių ir Pavirinčių kaimų dirbamais laukais. Didžiausius plotus aprašomoje teritorijoje užima mišku apaugusios pelkės, atviros pelkės ir ežerėliai esantys vakarinėje aprašomos vietovės dalyje. Užstatytų teritorijų analizuojamoje teritorijoje nėra. Už BAST ribų vakarinėje ir šiaurinėje dalyse

išsidėstę Gudelių, Pakalnių ir Pavirinčių kaimų gyvenamieji pastatai, o į pietryčius išsidėstęs Kurklių miestelis.

BAST ribos iš esmės yra optimalios, ribų keitimas nėra tikslingas.

1.2. Teritorijos teisinis statusas ir svarba

Anykščių regioninis parkas yra saugoma teritorija, įsteigta Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos – Atkuriamojo Seimo 1992 m. rugsėjo 24 d. nutarimu Nr. I – 2913 „Dėl regioninių parkų ir draustinių įsteigimo“ (Žin., 1992, Nr. 30 – 913). Valstybinio parko ir jo zonų bei buferinės apsaugos zonos ribų planas patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. gruodžio 3 d. nutarimu Nr. 1292. Anykščių regioninio parko tvarkymo planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2008 m. Gruodžio 31 d. Įsakymu Nr. D1-699 (Žin., 2009, NR. 7-250). Regioninio parko paskirtis, nustatyta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gruodžio 15 d. nutarimu Nr. 1407 „Dėl Anykščių regioninio parko nuostatų patvirtinimo“, yra išsaugoti Šventosios slėnį su senvagėmis, eroziniais atragiais ir raguvomis, Kurklių eroziniu cirku, Anykščių šilelį su Šventosios salpinėmis pievomis ir Budragaidžio liūninio tipo ežerėliu, Rubikių–Mūšėjaus ežeryną su salomis, Anykštos ir Virintos senslėnius, Storių takoskyrinį moreninį masyvą; išsaugoti kultūros vertybes, iš jų Šeimyniškėlių, Liudiškių, Piliakalnio, Buivydu, Bijeikių piliakalnių, Burbiškių dvaro sodybą, Anykščių senamiestį.

Pakalnių telmologinio draustinio tikslas - išsaugoti senklonio dalį su užpelkėjusiais Pabiržytės ir Ešerinio ežerėliais, saugomų rūšių augalija ir gyvūnija. Vyliaudiškio pelkės BAST (LTANY0002) apima Pakalnių telmologinį draustinį ir bendrą teritorijos plotą sudaro 53,4 ha.

LR Vyriausybės 2004 m. gegužės 14 d. nutarimu Nr. 583, patvirtintos ekologiniu požiūriu ypač vertingos teritorijos - Vyliaudiškio telmologinio draustinio pelkės ribos. Ši teritorija užima 28,18 ha plotą ir visa patenka į Vyliaudiškio BAST.

Vyliaudiškio pelkė yra įtraukta į vietovių, atitinkančių gamtinių buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus sąrašą (1 lent.), skirtą pateikti Europos Komisijai, kuris patvirtintas LR aplinkos ministro 2009 m. balandžio 22 d. įsakymu Nr. D1-210. (Žin., 2009, Nr. 51-2039).

1 lentelė. Europos Bendrijos svarbos buveinės Vyliaudiškio pelkės BAST, pagal LR Aplinkos ministro 2009 m. balandžio 22 d. įsakymą Nr. D1-210.

Buveinės kodas, pavadinimas	Vnt.	Plotas (ha)	%
7140 Tarpinės pelkės ir liūnai	1	15	100
Iš viso	1	15	100

Gamtos apsaugos požiūrį atspindi 1992 m. Europos Sąjungoje priimta direktyva dėl natūralių buveinių ir laukinės gyvūnijos bei augmenijos apsaugos (Buveinių direktyva). Ši direktyva skirta įgyvendinti Europos laukinės gamtos ir gamtinės aplinkos apsaugos konvenciją (Berno konvenciją), kurią valstybės – Europos Tarybos narės – pasirašė 1979 m. Buveinių direktyva kelia tikslą išsaugoti biologinę įvairovę Europos Sąjungoje, kuriant saugomų teritorijų, išskiriamų pagal bendrus kriterijus, tinklą. Tokių vietovių tinklas vadinamas „Natura 2000“, kurio teisinis pagrindas yra dvi ES gamtos apsaugos direktyvos – Laukinių paukščių bei Buveinių.

Bendras „Natura 2000“ tinklo kūrimo tikslas yra užtikrinti direktyvos prieduose nurodytų natūralių buveinių ir rūšių išsaugojimą. Turtinga Lietuvos biologinė įvairovė yra labai svarbi ekologiniam ES tinklui „Natura 2000“. Kai kurios gyvūnų ir augalų rūšys, aptinkamos mūsų šalyje, Vakarų Europos šalyse yra visiškai išnykusios arba labai retos.

Buveinių apsaugai svarbias teritorijas reglamentuojantys teisės aktai:

Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2009 m. lapkričio 3 d. įsakymas Nr. D1-654 „Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2009 m. balandžio 22 d. įsakymo Nr. D1-210 „Dėl vietovių, atitinkančių gamtinių buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus, sąrašo, skirto pateikti Europos Komisijai, patvirtinimo“ papildymo“ (Žin., 2009, Nr. 135-5903);

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. kovo 4 d. nutarimas Nr. 192 „Dėl Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų arba jų dalių, kuriose yra buveinių apsaugai svarbių teritorijų, sąrašo patvirtinimo ir jų ribų nustatymo“ (Žin., 2009, Nr. 34-1287). Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2009 m. balandžio 22 d. įsakymas Nr. D1-210 „Dėl vietovių, atitinkančių gamtinių buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus, sąrašo, skirto pateikti Europos Komisijai, patvirtinimo“ (Žin., 2009, Nr. 51-2039). Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas „Dėl aplinkos ministro 2004 m. vasario 4 d. įsakymo Nr. D1-57 „Dėl Vietovių, atitinkančių gamtinių buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus, sąrašo, skirto pateikti Europos Komisijai, ir jose randamų Europinės svarbos natūralių buveinių ir rūšių sąrašo patvirtinimo“ pakeitimo“. 2004 m. balandžio 29 d., Nr. D1-223 (Žin., 2004, Nr. 172-6352, Nr. 183). Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas „Dėl Vietovių, atitinkančių gamtinių buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus, sąrašo, skirto pateikti Europos Komisijai, ir jose randamų europinės svarbos natūralių buveinių ir rūšių sąrašo patvirtinimo“. 2004 m. vasario 4 d., Nr. D1-57 (Žin., 2004, Nr. 34-1115).

Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas „Dėl Aplinkos ministro 2001 m. balandžio 20 d. įsakymo Nr. 219 „Dėl gamtinių buveinių apsaugai svarbių teritorijų kriterijų patvirtinimo“ pakeitimo“. 2008 m. liepos 21 d., Nr. D1-389 (Žin., 2008, Nr. 87-3495). Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas „Dėl Aplinkos ministro 2001 m. balandžio 20 d. įsakymo Nr. 219 „Dėl gamtinių buveinių apsaugai svarbių teritorijų kriterijų patvirtinimo“ pakeitimo“. 2007 m. kovo 5 d., Nr. D1-135 (Žin., 2007, Nr. 31-1138). Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas „Dėl aplinkos ministro 2001 m. balandžio 20 d. įsakymo nr. 219 „Dėl gamtinių buveinių apsaugai svarbių teritorijų kriterijų patvirtinimo“ pakeitimo“. 2006 m. rugpjūčio 4 d., Nr. D1-368 (Žin., 2006, Nr. 88-3497). Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas „Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2001 m. balandžio 20 d. įsakymo Nr. 219 „Dėl gamtinių buveinių apsaugai svarbių teritorijų kriterijų patvirtinimo“ pakeitimo“. 2005 m. birželio 16 d., Nr. D1-307 (Žin., 2005, Nr. 79-2864). Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas „Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2001 m. balandžio 20 d. įsakymo Nr. 219 „Dėl gamtinių buveinių apsaugai svarbių teritorijų kriterijų patvirtinimo“ pakeitimo“. 2003 m. lapkričio 7 d., Nr. 546 (Žin., 2003, Nr. 108-4848). Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas „Dėl gamtinių buveinių apsaugai svarbių teritorijų kriterijų patvirtinimo“. 2001 m. balandžio 20 d., Nr. 219 (Žin., 2001, Nr. 37-1271).

Veiklą „Natura 2000“ teritorijose papildomai reglamentuoja, apsaugos ir tvarkymo režimą nustato Bendrieji buveinių ar paukščių apsaugai svarbių teritorijų nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. kovo 15 d. nutarimu Nr. 276 (Žin., 2004, Nr. 41-1335), kiti teisės aktai. Planų, programų ir ūkinės veiklos projektų įgyvendinimo poveikis „Natura 2000“ teritorijoms vertinamas Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo (Žin., 1996, Nr. 82-1965; 2005, Nr. 84-3105), Planų ir programų strateginio pasekmių aplinkai vertinimo tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 18 d. nutarimu Nr. 967 (Žin., 2004, Nr. 130-4650), nustatyta tvarka.

Kultūros paveldo objektams (nekilnojamosioms kultūros vertybėms), priežiūros, tvarkymo, naudojimo sąlygas ir galimybes nustato kultūros paveldo objektų (nekilnojamųjų kultūros vertybių) apsaugos reglamentai ir (ar) specialiojo teritorijų planavimo dokumentai.

Gamtos paveldo objektai (saugomi gamtiniai kraštovaizdžio objektai) ir jų teritorijos tvarkomos remiantis Saugomų teritorijų įstatymu, Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių įstatymu (Žin., 1997, Nr. 108-2727; 2009, Nr. 159-7200), Specialiosiomis žemės ir miško naudojimo sąlygomis ir Gamtos paveldo objektų nuostatais, patvirtintais Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2005 m. balandžio 19 d. įsakymu Nr. D1-214 (Žin., 2005, Nr. 58-2026), pagal šių objektų apsaugos ir tvarkymo priemonės numatančius dokumentus. Teritorija tvarkoma nustatyta tvarka parengtais, suderintais ir patvirtintais gamtotvarkos, paveldotvarkos, miškotvarkos, žemėtvarkos, vandentvarkos, rekreacijos, kelių ir inžinerinių komunikacijų specialiaisiais, miestelių ir kaimų bendraisiais (detaliaisiais) planais, kitais teritorijų planavimo bei strateginio planavimo dokumentais.

1.3. Teritorijos fizinės geografinės ypatybės

1.3.1. Klimatas

Teritorija yra šiaurrytinėje Lietuvos dalyje, Vidurio žemumos klimatinio rajono rytuose, kuris pereina į Pietryčių aukštumų klimatinį rajoną. Žiemos šioje teritorijoje pastebimai šaltesnės (sausio mėnesio vidutinė temperatūra siekia apie $-5,6^{\circ}\text{C}$), ilgesnės pastovesnės ir sniegingesnės nei pajūryje, didesnė metinė temperatūros amplitudė, trumpesni pereinamieji metų laikai, bei mažesnis vėjuotumas. Pastovi sniego danga laikosi apie 90 dienų: susidaro apie gruodžio 25 d., išnyksta apie kovo 20 d.; maksimalus sniego dangos storis siekia apie 20-25 cm. Vasaros dėl nuotolio nuo jūros ir padėties Vakarų Aukštaičių plynaukštės pietinėje dalyje yra šiltesnės negu į rytus išsidėsčiusios teritorijos. Liepos mėn. vidutinė temperatūra siekia apie $+16,7^{\circ}\text{C}$. Kritulių iškrenta nedaug, apie 590-640 mm per metus. Didžioji kritulių dalis iškrenta šiltuoju metų laiku (450 mm, o šaltuoju metų laiku – 190 mm). Vidutinis metinis vėjo greitis – 3-3,5 m/s (žiema dėl aktyvios cikloninės veiklos vėjo greitis 1-2 m/s didesnis negu vasara). Vėjo poveikį aprašomoje vietovėje sumažina miškai bei padėtis reljefo pažemėjime.

Vietovės klimatą labiausiai įtakoja reljefas, nes teritorija išsidėsčiusi Vakarų Aukštaičių plynaukštės pietinėje dalyje. Svarbiausieji procesai, sąlygojantys klimato ypatumus yra adiabatiniškas oro leidimasis nuo gretimų aukštumų. Dėl to iškrenta mažiau kritulių, bet lietingų dienų gana daug, nes čia dažnos oro masių viduje kylančios liūtys, ypač rytiniame porajonyje, kur prasideda gausiausių Lietuvoje liūčių su perkūnijomis ruožas, nusitęsias į Rytų Lietuvą. Būdingos šiltos vasaros, didesnė metinė temperatūros amplitudė. Vyraujanti miškų augalija ir pelkės daro vietovės mikroklimatą drėgnesnį ir švelnesnį.

1.3.2. Geologija

Tektoniniu požiūriu teritorija yra prekambrinės Rytų Europos platformos vakarinėje dalyje, Baltijos sineklizėje. Proterozojaus kristalinio pamato paviršius čia slūgso maždaug 950 m gylyje. Kristalinio pamato įlinkyje per ilgą geologinės raidos istoriją vyravo grimzdimas ir sedimentacija. Po 125-130 m storio kvartero nuogulų dangą, maždaug 20-25 m aukščiau Baltijos jūros lygio, slūgso viršutinio Devono Šventosios svitos dariniai, tik rytinėje analizuojamos teritorijos dalyje nedideliame plote slūgso vidurinio Devono Upninkų serijos dariniai.

Geologinėje praeityje Vakarų Aukštaičių teritoriją tektoninės jėgos dažniau kėlė, negu gramzdino, todėl išliko nepilnas geologinis pjūvis. Jį sudaro tik apatinis paleozojus, įskaitant ir devoną. Tačiau devonas nepilnas, nes trūksta didesnės viršutinio devono dalies. Nestora ir kvarterinių darinių dangą, kuri beveik visoje teritorijoje slūgso ant pačių apatinių viršutinio devono sluoksnių.

Pleistocene analizuojamos teritorijos paviršių egzistavo ledynai. Jie nubraukė pietinėje dalyje buvusią mezozoinių sluoksnių dangą ir vėl atidengė viršutinio devono apatinius sluoksnius. Kai kurios senovinių slėnių atkarpos artėjančio ledyno buvo patvenktos, vanduo juose užšalo, o užšliaužęs ir sutirpęs ledynas ant slėninių ledų nuguldė dugninės morenos sluoksnį. Vėlyvajame ledynmetyje, ištirpus palaidotiems slėnių ledams, dugninės morenos sluoksnis įsmuko ir vėl atsikūrė, nors ir sudarkyto pavidalo, senoviniai slėniai.

Kiti paviršiaus bruožai formavosi, traukiantis paskutiniam ledynui nuo Aukštaičių aukštumos į Nevėžio ir Mūšos-Nemunėlio lygumas. Tirpdama ir traukdamasi į vakarus, Virintos – Siesarties ledyninė plaštaka paliko keletą pakraštinių moreninių darinių ruožų. Traukiantis Virintos ir Siesarties ledyniniams liežuviams, o ypač tirpstant Nevėžio ledyninei plaštakai, pietinio porajonio paviršių ėmė semti tirpsmo vandenys. Povandeninis slysmas aplygino ne tik dugninės morenos, bet ir pakraštinių moreninių darinių paviršių. Prieledyninis baseinas iš pradžių dar neturėjo didesnių intakų, nešančių sąnašas, todėl aplygintas moreninis paviršius beveik neturi limnoglacialinių nuosėdų.

Prieledyninis baseinas pietinio porajonio teritorijoje egzistavo neilgai ir nepajėgė atšildyti giliau palaidotų ledų. Todėl žymų vaidmenį šiame porajonyje atliko ir vėlesni subaeraliniai

termokarstiniai įdubimai, atkūrę rinas bei gilesnes senovinių slėnių atkarpas. Prieledyninių baseinų ištekėjimas ir vientisų slėnių susidarymas, susijungiant protakoms arba intakams, vyko atšilimo laikotarpyje. Tuo metu slėniai pagilėjo, kai kur beveik iki dabartinio upių lygio. Suformuoti senslėniai užpildyti fliuvioglacialinėmis, aliuvinėmis nuogulomis, kurias supa glacialinės (pagrindinė morena) nuogulos (1 priedas).

Alerodinio atšilimo laikotarpis pajvairino ne tik slėnių, bet ir tarpslėnių reljefą. Atšilus klimatui, pradėjo tirpti net ir giliai palaidoti ledai pakraštinių moreninių darinių ruožuose bei nespėję sutirpti apsėmimo laikotarpių liežuvinėse dubumose. Holocene paviršius žymiau nepakito. Tik upių slėniuose dar du kartus gilinamąją eroziją pakeitė šoninė, sudariusi pirmosios terasos salpos aikštes. Atšilus klimatui, prasidėjo dirvodaros procesai, pašlapusios vietos ėmė smarkiau pelkėti.

1.3.3. Geomorfologija

Aprašoma vietovė yra Vakarų Aukštaičių plynaukštės pietinėje dalyje. Visa teritorija priklauso Šventosios vidurupio slėnio terasuotos atkarpos geomorfologiniam rajonui. Teritoriją supa Kavarsko kalvoto moreninio gūbrio, Žemaitkiemio moreninės lygumos ir Kurklių apskalautos moreninės lygumos geomorfologiniai rajonai. Tai fliuvioglacialinių procesų suformuotas senslėnis, kuris supamas glacialinių darinių.

Didžiausią aprašomos teritorijos dalį užima fliuvioglacialinės, aliuvinės nuogulos bei vietovės rytinėje dalyje – pelkinės nuogulos. Visa teritorija išsidėsčiusi 86-90 m. absoliutiniame aukštyje. Vakarinėje teritorijos dalyje išsidėstę užpelkėję ežerėliai, kurie telkšo 85,4-85,6 m. absoliutiniame aukštyje. Šiuos ežerėlius supa mišku apaugusios pelkės. Rytinėje BAST dalyje vietovės reljefą šiek tiek pajvairina neukštai iškilusios, fliuvialinių procesų suformuotos kalvos, kurios siekia 90,2 m. absoliutinį aukštį ir yra sudarytos iš įvairaus smėlio (2 priedas). Didelio santykinio aukščių skirtumo nėra, todėl reljefas neišraiškingas. Aprašomą vietovę supa glacialinių procesų suformuotas, išraiškingesnis, raižytas kalvotas reljefas, kuris pakyla į 97-99 m. absoliutinį aukštį. Pietrytinėje dalyje už BAST ribų išsidėstęs Kurklių miestelis. Tolėliau nuo BAST vietovę supa fliuvioglacialinės terasos, kurias riboja gana statūs šlaitai.

BAST Vyliaudiškio pelkė išsidėsčiusi duburyje, senslėnyje, kurio pagrindinius bruožus suformavo paskutinio ledynmečio ledyninės plaštakos ir ledyno tirpsmo vandenys. Teritorija priskiriama Lyduokių – Kurklių fiziniam-geografiniam mikrorajonui. Šis mikrorajonas apima Virintos ir Siesarties ledyninės plaštakos dubumą, kurioje dugninės morenos paviršius yra aplygintas prieledyninių baseinų, išvagotas gilių rinų ir senslėnių, suraižytas periglacialinių raguų. Kurklių duburyje, apneštame senovinių deltų smėliais, vyrauja smulkiai banguotosios įlomėtosios smėlingosios lygumos vietovaizdis, apaugęs šilais, tarp kurių tyvuliuoja vaizdingi ežerėliai.

1.3.4. Dirvožemiai

BAST dirvožemiams analizuoti panaudoti detaliausi duomenys, kurie pateikiami dirvožemių duomenų bazėje Dirv_DB10LT.

Teritorija pasižymi nekarbonatingomis uolienomis, čia dėsningsi vyrauja tarpinės pelkės durpžemiai sudaryti iš durpių. Šie dirvožemiai apima didžiąją analizuojamos teritorijos dalį ir dengia aliuvines bei glacialines nuogulas. Tik centrinėje teritorijos dalyje nemažus plotus užima nepasotintieji balkšvažemiai, kurie yra sudaryti iš priesmėlio ant priemolio (2 lentelė, 3 priedas). Nedidelius plotelius šiaurinėje ir rytinėje aprašomos vietovės dalyse užima puveningieji šlynžemiai ir karbonatingieji išplautžemiai, sudaryti iš priesmėlio ant priemolio ir puveningos velėnos ant priesmėlio.

2 lentelė. Dirvožemiai

Dirvožemio tipas pagal Lietuvos dirvožemių klasifikaciją LTKD-99	Plotas (ha)	%
Glėjiškieji išplautžemiai	0,8	1,8

Karbonatingieji išplautžemiai	1,3	2,7
Karbonatingieji smėlžemiai	0,1	0,1
Nepasotintieji balkšvažemiai	4,2	9,0
Paprastieji išplautžemiai	0,1	0,2
Paprastieji smėlžemiai	0,8	1,8
Pasotintieji balkšvažemiai	1,2	2,6
Pasotintieji palvažemiai	1,1	2,4
Pasotintieji šlynžemiai	0,7	1,5
Puveningieji šlynžemiai	2,2	4,7
Tarpinės pelkės durpžemiai	31,6	68,1
Žemapelkės durpžemiai	2,3	4,9
Iš viso	46,4	100

Palyginti mažoje teritorijoje, dirvožemių danga gana marga, vyrauja ganėtinai lengvos mechaninės sudėties durpžemiai (3 lentelė, 4 priedas). Humuso kiekiai yra nedideli, organinių medžiagų mineralizacija neintensyvi. Tokia dirvožemio danga yra nederlinga ir nepalanki žemės ūkio veiklai. Tarpinių pelkių dirvožemių susiformavimui didžiausią įtaką turėjo vietovės išsidėstymas fluvialinio reljefo pažemėjime, kuriame išsidėsčiusios pelkės.

3 lentelė. Dirvožemių mechaninė sudėtis.

Dirvožemio mechaninė sudėtis	Plotas (ha)	%
Durpė	32,4	69,9
Durpė ant priemolio	0,3	0,7
Durpė ant priesmėlio	1,1	2,4
Priesmėlis	0,2	0,5
Priesmėlis ant durpės	0,2	0,4
Priesmėlis ant priemolio	7,9	17,0
Priesmėlis ant smėlio	1,3	2,8
Priesmėlis ant žvyro	0,1	0,1
Puveninga velėna ant priesmėlio	2,2	4,7
Smėlis	0,6	1,4
Iš viso	46,4	100,0

1.3.5. Vandeny

Palkės užima 8,3 ha plotą, tai sudaro 15,6 % BAST ploto, o mišku apaugusios pelkės užima net 52,4 ha. GIS programine įranga apskaičiuoti vandenių plotai (pagal GDB10LT duomenų bazę): BAST teritorijoje yra 3 ežerėliai, didžiausias Ešerio ež. – 5,3 ha ploto. Bendras vandenių plotas – 7,0 ha, tai sudaro 13,1 % BAST ploto.

1.4. Kraštovaizdžio bruožai

BAST teritorija išsidėsčiusi Vakarų Aukštaičių plynaukštės reljefe, kuri vizualiai paįvairina išsidėstę ežerėliai, pelkės ir nedideli upeliai. Šioje vietovėje pagrindiniai hidrografiniai objektai yra du užpelkėję Pabiržytės ir Ešerinės ežerai. BAST senklonio lygumini reljefą, išsidėsčiusį pažemėjime, supa vaizdingas kalvotas fluvio-glacialinių terasų reljefas. Tik rytinėje analizuojamos teritorijos dalyje iškyla dvi nedidelės kalvos. Didžioji BAST teritorijos dalis yra apaugusi mišku (mišku apaugusios pelkės). Visoje aprašomoje teritorijoje plačiai paplitę beržai, tik dalyje juos įvairina eglės ir pušys.

Kraštovaizdį taip pat įvairina ir antropogeninės veiklos rezultatai, kurie išsidėstę už BAST ribų. Dirbami žemės laukai iš visų pusių supa aprašomą vietovę. Užstatytos teritorijos išsidėsčiusios į pietryčius ir šiaurę nuo BAST. Pagrindinės gyvenvietės yra Kurklių miestelis, Pavirinčių ir Pakalnių kaimai. Kurklių duburyje, apneštame senovinių deltų smėliais, vyrauja smulkiai banguotosios įlomėtosios smėlingosios lygumos vietovaizdis, apaugęs šilais, tarp kurių tyvuliuoja vaizdingi ežerėliai.

1.5. Teritorijos biologinės ypatybės

1.5.1. Augalija

1.5.1.1. Augalijos iširtumas

Pakalnių telmologiniame draustinio augmenija tyrinėta labai mažai. Dauguma duomenų apie šios vietovės augmeniją surinkta šio Gamtotvarkos plano rengimo metu. Informacija apie augalijos tyrimus bei juos vykdžiusių autorius pateikta 4 lentelėje.

4 lentelė. Augalijos tyrimai.

Metai	Tyrimų temos pavadinimas	Tyrimus vykdžiusi įstaiga, autoriai
1996	Anykščių rajono bioįvairovė, gamtinės vertybės bei jų apsaugos strategija	S. Obelevičius, G.Švitra, V. Stukonis

1.5.1.2. Bendra augalijos charakteristika

Vyliaudiškio pelkės BAST didžiausius plotus užima ant durpinių dirvožemių įsikūrę šlapių miškų bendrijos. Daugiausia tai plaukuotųjų beržų (*Betula pubescens*) medynai su nedidele pušų (*Pinus sylvestris*), drebulių (*Populus tremula*), eglė (*Picea abies*) priemaiša. Žolinėje augmenijoje apsausintose medynų dalyse dominuoja melsvosios melvenės (*Molinia caerulea*), šlapesnėse medynų dalyse augalų bendrija įvairesnė, čia - įprastos nuodingosios nuokanos (*Cicuta virosa*), pelkiniai žinginiai (*Calla palustris*), karklavijai (*Solanum dulcamara*), kupstiniai švyliai (*Eriophorum vaginatum*), kiminiai (*Sphagnum* spp.), gailiai (*Ledum palustre*), vaivorai (*Vaccinium uliginosum*), trilapiai puplaiškiai (*Menyanthes trifoliata*) ir kt.

Nemažą plotą teritorijoje (13,1%) užima trys ežerėliai, kuriuose dėl rūgštaus vandens ir maisto medžiagų stokos vandens augalija labai skurdi. Iš vandens telkinio dugne augančių augalų priskiriamų limneidų juostai Ešerinio ir Pabiržytės ežeruose aptiktos viena samanų rūšis - didžioji drepanė (*Drepanocladus sendtneri*) ir viena žaliųjų siūlinių dumblių rūšis - maurarykštė (*Cladophora aegagropila*). Plūdurlapių (nimfeidų) augalų juostoje auga, šio tipo ežeams būdingos, paprastosios lūgnės (*Nuphar luteum*) ir mažažiedės vandens lelijos (*Nymphaea candidata*). Tarp pastarųjų negausiai auga plūduriuojančiosios plūdės (*Potamogeton natans*). Ežerėlių pakraščiuose negausiai aptinkamos trilypės plūdenos (*Lemna trisulca*) ir paprastieji skendeniai (*Utricularia vulgaris*). Helofitų juostoje tik labai nedidelės grupelės paprastųjų nendrių (*Phragmites australis*) bei plačialapių švendrų (*Typha latifolia*). Taip pat registruotos, nedidelius sąžalynus sudarančios - snapuotosios viksvos (*Carex rostrata*) lieknosios viksvos (*Carex acuta*), pavieniais egzemplioriais ar nedidelėmis grupėmis auga - šiurkščiosios viksvos (*Carex pseudocyperus*), geltonžiedžiai vilkdalgiai (*Iris pseudacorus*), nuodingosios nuokanos (*Cicuta virosa*).

Aplink Pabiržytės, Ešerio ir bevardį ežerėlių esančiose liūnų juostose augalų bendrijas sudaro kiminiai (*Sphagnum* spp.), trilapiai puplaiškiai (*Menyanthes trifoliata*), snapuotosios viksvos (*Carex rostrata*), baltosios saidros (*Rhynchospora alba*), pelkinės ožkarožės (*Epilobium palustre*), pelkiniai sūdrai (*Comarum palustre*), baliniai asiūkliai (*Equisetum fluviatile*), pelkiniai saliaivai (*Peucedanum palustre*), pelkiniai žinginiai (*Calla palustris*), pelkiniai papartuoliai (*Thelypteris palustris*), paprastosios spanguolės (*Oxycoccus palustris*), pelkinės liūnsargės (*Scheuchzeria palustris*) retai pasitaiko skiauteriniai paparčiai (*Dryopteris cristata*). Sumedėję augalai negausūs, čia auga pavienės paprastosios pušys (*Pinus sylvestris*), retesnės paprastosios eglės (*Picea abies*). Gausiau auga beržinių šeimos atstovai: karpotasis beržas (*Betula pendula*) ir plaukuotasis beržas (*Betula*

pubescens) bei gluosninių šeimos atstovai: juosvasis karklas (*Salix myrsinifolia*), ausytais karklas (*Salix aurita*), pilkasis karklas (*Salix cinerea*).

Dar vienas augalijos kompleksas yra rytinėje teritorijos dalyje esanti sausa kultūrinė pieva ar ganykla. Ši teritorija sparčiai užauga medžiais ir krūmais, čia gausi buvusio kultūrinio žolyno rūšis - paprastoji šunažolė (*Dactylis glomerata*), taip pat gana gausūs ruderaliniai augalai - lendrūnai (*Calamagrostis* spp.), dirvinės usnys (*Cirsium arvense*). Natūralios pievos bendrijoms būdingų augalų rūšių labai nedaug, viena jų - apyrete rūšimi laikoma, paprastoji karlina (*Carlina vulgaris*).

1.5.1.3. Saugomos augalų rūšys

Saugomų augalų rūšių Vyliaudiškio pelkės BAST neaptikta.

1.5.1.4. Saugomos buveinės

Vyliaudiškio pelkės BAST išskirtos 4 tipų buveinės įrašytos į ES Buveinių direktyvos I priedą ir atitinkančios Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymu patvirtintus buveinių kriterijus (Žin., 2001, Nr. 37-1271; 2008, Nr. 87-3495; 2011, Nr. 80-3929). (5 priedas., 5 lentelė) Jų bendras užimamas plotas – 22,4 ha. Dviejų identifikuotų tipų buveinės: 9080 *Pelkėti lapuočių miškai ir 91D0 *Pelkiniai miškai yra prioritetinės Europos Sąjungos buveinės.

5 lentelė. Buveinių direktyvos I priedo buveinės Vyliaudiškio pelkės BAST.

Buveinės kodas ir pavadinimas	Kartografuotų buveinių plotas, ha	%	Būklė
3160 Natūralūs distrofiniai ežerai	7	31,3	Patenkinama, nes dėl pažeisto hidrologinio režimo pažemėjęs vandens lygis
7140 Tarpinės pelkės ir liūnai	2,7	12	Patenkinama, bet blogėjanti dėl užaugimo sumedėjusia augmenija, nendrėmis, trypimo, bei pakitusių hidrologinių sąlygų
9080 *Pelkėti lapuočių miškai 91D0 *Pelkiniai miškai	12,7	56,7	Patenkinama, bet blogėjanti dėl pakitusių hidrologinių sąlygų
Iš viso	22,4	100	

* – Prioritetinės Europos Bendrijos buveinės

3160 Natūralių distrofinių ežerų buveinę sudaro trys Vyliaudiškio BAST esantys ežerai: Ešerio, Pabiržytės ir bevardis ežerėlis teritorijos rytinėje dalyje. Buveinė iš viso užima 7 ha plotą. Kaip ir būdinga šio tipo buveinei, ežerėlių vandens augalija gana skurdi. Aptinkamos tipinės buveinei rūšys paprastosios lūgnės (*Nuphar luteum*), mažažiedės vandens lelijos (*Nymphaea candidata*), plūduriuojančiosios plūdės (*Potamogeton natans*), o ežerėlius juosia labai tipiškos liūno juostos. Tačiau visi ežerėliai kiek pasausėję, kai kur durpė siekia vandens paviršių, pastebimi eutrofikacijos procesai.

7140 Tarpinių pelkių ir liūnų buveinę Vyliaudiškio BAST sudaro siauros nuo 5 iki 40 m pločio liūnų juostos aplink visus tris teritorijoje esančius ežerėlius. Buveinė labai tipiška, tai įrodo aptinkamos augalų rūšys: baltosios saidros (*Rhynchospora alba*), laibosios viksvos (*Carex lasiocarpa*), snapuotosios viksvos (*Carex rostrata*), svyruoklinės viksvos (*Carex limosa*), pelkiniai salivai (*Peucedanum palustre*), pelkinės liūnsargės (*Scheuchzeria palustris*), siauralapiai švyliai (*Eriophorum angustifolium*), trilapiai puplaiškiai (*Menyanthes trifoliata*), pelkiniai karklai (*Salix rosmarinifolia*), pelkinės ožkarožės (*Epilobium palustre*), pelkiniai sūdrai (*Comarum palustre*),

baliniai asiūkliai (*Equisetum fluviatile*), pelkiniai žinginiai (*Calla palustris*), pelkiniai papartuoliai (*Thelypteris palustris*), paprastosios spanguolės (*Oxycoccus palustris*) ir kitos rūšys.

Buveinės būklė vertinama kaip patenkinama dėl spartėjančio užaugimo sumedėjusia augmenija. Šią augmeniją daugiausia sudaro paprastosios pušys ir plaukuotieji beržai, mažiau - paprastosios eglės ir karklai. Ši augmenija dengia vos kelis procentus buveinės ploto, vyrauja neaukšti, iki 1,5 metro medeliai ir krūmai, todėl buveinės būklei pagerinti reikalingos sąnaudos yra palyginti nedidelės.

9080 *Pelkėti lapuočių miškai ir 91D0 *Pelkiniai miškai Vyliaudiškio pelkės BAST sudaro mozaiką, kurioje vyrauja 91D0 *Pelkinių miškų buveinė. Atskirose teritorijos dalyse buveinių būklė yra gana skirtingos struktūros ir būklės. Tipiškiausi yra 3, 4, 6 ir 12 miško sklypuose išskirti buveinių plotai. Čia gana siaurose pakraščio zonose identifikuota 9080* Pelkėtų lapuočių miškų buveinė, kurioje labai įprastos tipiškios šiai buveinei rūšys: nuodingosios nuokanos (*Cicuta virosa*), pelkiniai žinginiai (*Calla palustris*), karklavijai (*Solanum dulcamara*), paprastosios vilkakojės (*Lycopus europaeus*), mažiau pasitaiko paprastųjų šilingių (*Lysimachia vulgaris*) puokštinių poraisčių (*Lysimachia thyrsoflora*), skiauterinių paparčių (*Dryopteris cristata*). Toliau nuo pakraščio įsivyrauja 91D0 *Pelkinių miškų buveinė, kurioje gana gausūs paprastieji vaivorai (*Vaccinium uliginosum*), kiminiai (*Sphagnum spp.*) siauralapės balžuvos (*Andromeda polifolia*), kupstiniai švyliai (*Eriophorum vaginatum*), pelkiniai gailiai (*Ledum palustre*), paprastosios mėlynės (*Vaccinium myrtillus*), paprastosios bruknės (*Vaccinium vitis-idaea*), spanguolės (*Oxycoccus palustris*), melsvosios melvenės (*Molinia caerulea*) ir kt. Prasčiausios būklės yra 16, 18 ir 19 miško kvartaluose išskirtos buveinės. Dėl šioje teritorijos dalyje labiausiai pažeisto hidrologinio režimo, įsigalėjusios melsvosios melvenės (*Molinia caerulea*), kiminų danga beveik degradavusi, labai mažai pasitaiko būdingų rūšių: pelkinių gilių (*Ledum palustre*), pelkinių žinginių (*Calla palustris*), kupstinių švylių (*Eriophorum vaginatum*). 91D0 *Pelkinių miškų buveinėje dominuoja pakaitiniai beržų medynai.

Saugomos miškų buveinės Vyliaudiškio pelkės BAST, daugiau ar mažiau yra pažeistos visoje teritorijoje, čia būtinos gamtotvarkos priemonės.

Žemiau pateikiami europinės svarbos natūralių buveinių tipai ir plotai, kartografuoti pagal miško kvartalus ir sklypus (6 lentelė).

6 lentelė. Europinės svarbos natūralios buveinės Vyliaudiškio pelkės BAST teritorijoje.

Buveinės kodas, pavadinimas	Kvartalo Nr.	Sklypo Nr.
9080 *Pelkėti lapuočių miškai	1309	3 (dalis),4,6,12,16,18(dalis),19(dalis)
91D0 *Pelkiniai miškai		

1.5.1.5. Kertinės miško buveinės

Teritorijoje kertinių miško buveinių nėra.

1.5.1.6. Svetimžemės augalų rūšys

Šiauriniame Ešerio ežero pakraštyje auga pavieniai baliniai ajerai (*Acorus calamus L.*). Draustinio pakraščiuose aptinkamos svetimžemės pavienės medžių ir krūmų rūšys: varpinė medlieva (*Amelanchier spicata (Lam.)*), raudonuogis šėivamedis (*Sambucus racemosa L.*), vyšninė slyva (*Prunus cerasifera Ehrh.*).

1.5.2. Gyvūnija

1.5.2.1. Gyvūnijos iširtumas

Vyliaudiškio pelkės BAST gyvūnija tyrinėta mažai. Vykdytų tyrimų suvestinė pateikta 7 lentelėje.

7 lentelė. Gyvūnijos tyrimų suvestinė.

Metai	Tyrimų temos pavadinimas	Tyrimus vykdžiusi įstaiga, autoriai
1996	Anykščių rajono bioįvairovė, gamtinės vertybės bei jų apsaugos strategija	S. Obelevičius, G Švitra, V. Stukonis
2008	Lietuvos Raudonosios knygos ir ES Buveinių direktyvos II ir IV priedų vabzdžių rūšių paplitimo tyrimai Anykščių regioniniame parke esančiuose stovinčiuose vandens telkiniuose (išskyrus Rubikių ežerą) bei upelių slėnių pievose.	G. Švitra

1.5.2.2. Bendra gyvūnijos charakteristika

Tyrimų metu Vyliadiškio pelkės BAST registruotos 48 vabzdžių rūšys (vabalų – 7, drugių – 22, žirgelių – 17, blakių – 2). Didžiausia vabzdžių įvairovė registruota apyežerių pelkių buveinėse. Ežerėlių šiaurinėse, šiaurvakarinėse pakrantėse, kuriose augalija skurdžiausia tipiškos drugių rūšys: palinis perlinukas (*Boloria aquilonaris*), žalsvasis varinukas (*Callophrys rubi*), rudasprindis (*Ematurga atomaria*), plaukuotaakis pelėdgalvis (*Anarta cordigera*), čia gali veisti ir machaonas (*Papilio machaon*), bei tipiškos besimaitinančios žirgelių rūšys: tinkliškoji skėtė (*Orthetrum cancellatum*), keturtaškė skėtė (*Libellula quadrimaculata*). Šlapiuose viksvynuose sutinkamos rūšys: mažoji hesperija (*Pyrgus malvae*), pievinis satyriukas (*Coenonympha tuklia*), pievinis perliukas (*Clossiana selene*). Čia maitinasi ir iš gretimų pievinių ir kultūrinių buveinių užklystantys drugiai: miškinis storgalvis (*Ochlodes sylvanus*), griežtinis baltukas (*Pieris napi*), aušrelė (*Anthocharis cardamines*), netikroji barstyte (*Leptidea reali*), gelsvasis satyriukas (*Coenonympha pamphilus*), pilkasis melsvys (*Cyaniris semiargus*), dirvinis melsvys (*Polyommatus icarus*). Pačiose šlapiiausiose viksvynuose sutinkamos nykštukinės strėliukės (*Nehalennia speciosa*), kurios parodo šią buveinę esant itin vertinga. Kitos pelkės liūno juostoje aptinkamos žirgelių rūšys keturtaškė skėtė (*Libellula quadrimaculata*), tinkliškoji skėtė (*Orthetrum cancellatum*), raudonakė strėliukė (*Erythromma najas*), elegantiškoji strėliukė (*Ischnura elegans*), gražioji stėliukė (*Coenagrion pulchellum*), pasaginė strėliukė (*Coenagrion puella*), letinė strėliukė (*Coenagrion hastulatum*).

Plekėtuose krūmynuose tipiškos drugių rūšys: tamsioji šaškytė (*Melitaea diamina*), geltonmargė hesperija (*Carterocephalus silvicolus*), citrinukas (*Gonepteryx rhamni*), dilgėlinukas (*Aglais urticae*), mažasis dilgėliukas (*Araschnia levana*), žydrasis melsvys (*Celastrina argiolus*), pievinis perlinukas (*Clossiana selene*). Tipiškos stambesnės žirgelių rūšys: baltakaktė skėtė (*Leucorrhinia albifrons*), šarvuotoji skėtė (*Leucorrhinia pectoralis*), grakščioji skėtė (*Leucorrhinia caudalis*), bronzinė skėtė (*Cordulia aenea*), karališkasis laumžirgis (*Anax parthenope*), rudasis laumžirgis (*Aeshna isisceles*). Aptinkamos ir nebūdingos stovinčio vandens telkiniams žirgelių rūšys: upelinis laumžirgis (*Gomphus vulgatissimus*), baltakojė strėliukė (*Platycnemis pennipes*). Ežerėliuose aptinkamos vandens vabalų rūšys: plačiakraštė dusia (*Cybister lateralimarginalis*), raiboji vėžiadusė (*Acilius sulfatus*), dvi tikrųjų dusių genties rūšys: *Dytiscus dimidiatus*, *Dytiscus circumcinctus*, bei 3 nendriadusių genties rūšys tarp kurių viena saugoma rūšis - dvijuostė nendriadusė (*Graphoderus bilineatus*). Teritorijoje stebėtas ir iš pietinių kraštų plintantis paprastasis vapsvavoris (*Argiope bruennichi*).

Varliagyvių aptiktos 3 rūšys: paprastieji tritonai (*Triturus vulgaris*), mažosios kūdrinės (*Rana lessonae*), smailiasnukės (*Rana arvalis*) varlės.

Iš roplių teritorijoje registruota 1 driežų rūšis – gyvavedis driežas (*Lacerta vivipara*).

Vyliadiškio pelkės BAST ornitofauna išsamiau netyrinėta. Teritorijoje dominuoja miškų paukščiai: kikiriai (*Fringilla coelebs*), žaliosios pečialindos (*Phylloscopus sibilatrix*), ankstyvosios pečialindos (*Phylloscopus trochilus*), juodieji strazdai (*Turdus merula*), strazdai giesmininkai

(*Turdus philomelos*), slankos (*Scolopax rusticola*) ir kt. Gyvena pelkėtų ir šlapių vietų paukščiai perkūno oželiai (*Gallinago gallinago*), lankosi pilkosios gervės (*Grus grus*).

Teritorijoje registruoti žinduoliai: bebrai (*Castor fiber*), stirnos (*Capreolus capreolus*), lapės (*Vulpes vulpes*), pilkieji kiškiai (*Lepus europaeus*), miškiniai pelėnai (*Myodes glareolu*), geltonkaklės pelės (*Apodemus flavicollis*) ir kt. Užklysta pavieniai briedžiai (*Alces alces*), taurieji elniai (*Cervus elaphus*).

1.5.2.3. Saugomos gyvūnų rūšys

Aprašomoje teritorijoje aptiktos 5 rūšys įrašytos į Buveinių direktyvos IV priedą ir - 2 rūšys - į II priedo gyvūnų rūšių sąrašus. Šioje teritorijoje aptinkama ir gali perėti viena Paukščių direktyvos I priedo rūšis – pilkoji gervė (*Grus grus*). Registruotos į Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių sąrašą, (Žin., 2003, Nr. 100-4506; 2007, Nr. 36-1331; 2010, Nr. 20-949) įrašytos gyvūnų rūšys: vabzdžių – 9 rūšys, paukščių – 1 rūšis. Viena vabzdžių rūšis – nykštukinė strėliukė įrašyta į Lietuvos Respublikos griežtai saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių sąrašą (Žin., 2010 Nr. 39-1884). Aptiktų saugomų gyvūnų rūšių suvestinė pateikiama 8 lentelėje, lokalizacija - 6 priede.

8 lentelė. Gyvūnijos tyrimų suvestinė.

Rūšies pavadinimas		Apsaugos statusas*	Lokalizacija	Gausumas	Būklė
Lietuviškas	Lotyniškas				
Vabzdžiai					
Karališkasis laumžirgis	<i>Anax parthenope</i>	RK 4(I)	Ešerio ežerėlio pietinėje pakrantėje	Pavieniai individai (stebėti 2 ind.)	Nenustatyta, tačiau grėsmių šiai rūšiai nėra
Baltakaktė skėtė	<i>Leucorrhinia albifrons</i>	RK 3(R); BD IV	Prie Ešerio, Pabiržytės ir bevardžio ežerėlių	Tiek 2008, tiek 2012 m. stebėti pavieniai individai	Populiacijos būklė patenkinama, nes buveinės nėra rūšiai labai tinkamos (mažai vandens augalijos)
Grakščioji skėtė	<i>Leucorrhinia caudalis</i>	RK 3(R); BD IV	Pabiržytės ežerėlio vakarinėje pakrantėje	Populiacija negausi	Populiacijos būklė patenkinama, nes ežerėlyje negausu plūduriuojančios vandens augalijos, kuri sudaro rūšiai palankias gyvenimo sąlygas

Šarvuotoji skėtė	<i>Leucorrhinia pectoralis</i>	RK 4(I); BD II, IV	Prie Pabiržytės ir bevardžio ežerėlių	Prie Pabiržytės ežerėlio sutinkami pavieniai individai, gausesnė prie bevardžio ežerėlio	Populiacijos būklė patenkinama, buveinės nėra rūšiai labai tinkamos (tipiškos)
Nykštukinė strėliukė (mažoji nehalenija)	<i>Nehalennia speciosa</i>	RK 3(R)	Ešerio ežerėlio pietinėj pakrantėj; Pabiržytės ežerėlio vakarinėj pakrantėj; prie bevardžio ežerėlio rytiniame BAST pakraštyje. Sutinkama šlapiausiose paežerės liūno dalyse	Visose radvietėse stebėti pavieniai individai (viso apie 10 ind.)	Populiacijos būklė patenkinama ir blogėjanti, dėl buveinės ištrypimo ir užaugimo sumedėjusia augmenija. Patenkinama buveinės būklę sąlygoja ir nedidelis tinkamos buveinės vandeningo viksvinio liūno plotas.
Sibirinė strėliukė (žieduotoji strėliukė)	<i>Sympecma paedisca</i>	BD IV	Ešerio ežerėlio šiaurvakarinėje pakrantėje; Pabiržytės ežerėlio pietvakarinėje pakrantėje. Pasirenka labiau eutrofiktuotas pakrantes su gausne vandens augalija	Nereta rūšis	Populiacijos būklė gera
Pievinis satyriukas	<i>Coenonympha tullia</i>	RK 3(R)	Ešerio ežerėlio pietinėje ir pietrytinėje pakrantėje	Pavieniai individai	Populiacijos būklė natūraliai patenkinama, nes viksvinių pelkių plotų nedaug
Tamsioji šaškytė	<i>Melitaea diamina</i>	RK 3(R)	Ešerio ežerėlio pietrytinėje pakrantėje	Pavieniai individai (stebėti 4 ind.)	Nenustatyta. Plintanti Lietuvoje rūšis.

Machaonas	<i>Papilio machaon</i>	RK 4(I)	Pabiržytės ežerėlio vakarinėje pakrantėje	2008 m. stebėtas 1 ind.	Nenustatyta, gali veistis ant pelkinių saliauvų arba drugiai gali imigruoti iš kultūrinio landšafto
Dvijuostė nendriadusė	<i>Graphoderus bilineatus</i>	RK 4(I); BD II, IV.	Ešerio ežerėlio šiaurvakarinėje pakrantėje	2008 m. šešiose gaudyklėse per 3 paras sugauti 2 ind. 2012 metais 14 gaudyklių per parą nesugautas nė vienas individas	Nenustatyta Buveinės netipiškos
Paukščiai					
Pilkoji gervė	<i>Grus grus</i>	RK 5 (RS); PD I	Visa teritorija	Stebimi pavieniai paukščiai ar poros, tačiau perėjimo atvejai nežinomi	Buveinės sąlygos geros, gali perėti

* – Lietuvos raudonosios knygos kategorija ir (ar) Paukščių arba Buveinių direktyvos priedas.

Vertingiausia iš Vyliaudiškio BAST aptinkamų saugomų gyvūnų rūšių yra nykštukinė strėliukė (*Nehalennia speciosa*). Lietuvoje ir visoje Europoje tai labai reta ir nykstanti rūšis. Pagrindinės grėsmės šiai rūšiai Vyliaudiškio BAST yra vandens lygio kritimas, buveinės užaugimas krūmais, pakrančių liūno ištrypimas dėl žvejų veiklos.

Teritorijoje registruotos į Buveinių direktyvos II priedą įrašytos rūšys šarvuotoji skėtė (*Leucorrhinia pectoralis*) ir dvijuostė nendriadusė (*Graphoderus bilineatus*) sudaro negausias populiacijas dėl natūralių priežasčių – buveinės nėra tipiškos (reikalingos eutrofinės buveinės), konkurencijos su kitomis rūšimis ir didelės auksinių karosų (*Carassius carassius*), gausos (minta žirgelių, dusių lervomis). Dėl šių, natūralių priežasčių, minėtos rūšys negali sudaryti gausių gyvybingų populiacijų, todėl specialios gamtotvarkos priemonės šių rūšių būklei pagerinti nesiūlomos.

1.5.2.4. Svetimžemės gyvūnų rūšys

Duomenų apie teritorijoje aptiktas svetimžemes gyvūnų rūšis nėra.

1.5.3. Grybai

Vyliaudiškio pelkės BAST grybų įvairovė išsamiau netyrinėta. Teritorijoje registruota viena grybų rūšis įrašyta į Lietuvos raudonąją knygą – skaisčioji raudonpintė (*Pycnoporus fulgens*) (6 priedas). Rūšis priskiriama 3 (R) kategorijai. Keli vaisiakūniai aptikti Ešerio ež. šiaurvakarinėje pakrantėje ant juodalksnio virtėlio. Rūšies būklė patenkinama dėl natūralių priežasčių, nes tinkamų substratų – negyvos eglės medienos beveik nėra (medynų sudėtyje eglės sudaro tik labai nežymią dalį), o negyva juodalksnio ir beržo mediena yra mažiau tinkamas substratas šiai rūšiai įsikurti.

1.6. Teritorijos žemės ir gamtos išteklių naudojimas

1.6.1. Žemės naudojimas praeityje

Teritorijos žemėnaudos kaita gerai atsiskleidžia lyginant 1899, 1950, 1982 metų topografinius (7-9 priedai) ir 2010 metų ortofoto žemėlapius. Per visą analizuojamą laikotarpį aprašomos teritorijos kraštovaizdis keitėsi labai nežymiai ir iš esmės išlaikė tradicinius bruožus. Kiek labiau pakito apgyvendintos teritorijos, kurios išsidėsčiusios į vakarus ir pietus nuo BAST.

Analizuojant topografinius žemėlapius, pastebima, kad 1899 metais analizuojamoje teritorijoje daug didesnius plotus sudarė atviros pelkės, o ežerėlių vandens lygis buvo aukštesnis. Taip pat rytinėje aprašomos vietovės dalyje nebuvo iškasti kanalai, pelkė nebuvo taip intensyviai drenuojama rytinėje dalyje esančio ežerėlio. Šalia BAST ribos nebuvo nei vieno gyvenamojo pastato.

1950 metų topografinis žemėlapis atskleidžia akivaizdžius pokyčius – ežerėlių vandens lygis žemesnis, vakarinėje dalyje sumažėję atvirų pelkių plotai, didesnis mišku apaugusių pelkių plotas. Rytinėje BAST dalyje iškasti kanalai, intensyviau drenuoja pelkę. Šalia BAST, vakarinėje, šiaurinėje ir rytinėje dalyse, išsidėstę pavieniai namai.

1982 metų topografiniame žemėlapyje pastebima, kad ežerų vandens lygis žemesnis negu 1950 metų žemėlapyje. Akivaizdžiai sumažėję pelkių plotai visoje BAST, ir kur kas didesnis miškų plotas rytinėje analizuojamos teritorijos dalyje. Taip pat pastebimas, kur kas platesnis kanalų tinklas rytinėje BAST dalyje.

Užstatytų teritorijų pokyčiai nežymūs, išskyrus kiek didesnis Kurklių miestelio užstatymas, į pietryčius nuo BAST. 2006 metų duomenimis Kurklių miestelyje gyveno 453 gyventojai.

1.6.2. Teritorijos žemėnauda ir žemėvalda

Žemėnaudos struktūroje vyrauja mišku apaugusios pelkės ir atviros pelkės, kartu užimančios didžiąją aprašomos vietovės dalį – 62 % (9 lentelė). Taip pat gana didelę teritorijos dalį užima vandens telkiniai – ežerėliai (13,1 %). Miškai bei žemės ūkio ir kitos naudmenos sudaro vienodą dalį BAST ploto ir kartu užima 18,9 % analizuojamos teritorijos. Užstatytų teritorijų aprašomoje vietovėje nėra.

9 lentelė. Žemėnaudos struktūra.

Žemėnaudos kategorija	Plotas (ha)	%
Vandens telkiniai	7,0	13,1
Miškai	5,3	9,9
Mišku apaugusios pelkės	28,0	52,4
Atviros pelkės	8,3	15,6
Žemės ūkio ir kitos naudmenos	4,8	9,0
Iš viso	53,4	100,0

Privati žemė sudaro ketvirtadalį analizuojamos teritorijos ploto (10 lentelė, 10 priedas). Į BAST patenka 8 privatūs žemės sklypai ar jų dalys, iš jų beveik visi yra miškų ūkio paskirties ir tik nedidelė dalis žemės ūkio paskirties žemė.

Valstybinė žemė užima apie 71,4 % (38,1 ha plotą) BAST teritorijos. Didžiąją dalį valstybinės žemės sudaro – žemės ūkio paskirties žemė (55,8 %) ir vandens ūkio paskirties žemė (13,1 %). Valstybinės reikšmės miškų BAST nėra. Likusią, nedidelę valstybinės žemės dalį užima laisvos valstybinės žemės plotai – 3,4 % ir miškų ūkio paskirties žemė – 2,4 % teritorijos ploto. Privatūs sklypai daugiausiai išsidėstę vakarinėje, šiaurinėje analizuojamos teritorijos dalyse, o nedideliais ploteliais, kurie patenka į BAST, pietrytinėje dalyje.

10 lentelė. Žemės fondo pasiskirstymas pagal nuosavybės formas.

Žemės nuosavybės formos ir tikslinė paskirtis	Plotas (ha)	%
Privati žemė	29,6	55,4
Žemės ūkio paskirties žemė	3,9	7,3
Miškų ūkio paskirties žemė	20,4	38,1
Vandens ūkio paskirties žemė ir kita	5,3	9,9
Valstybinė ar valstybės valdoma žemė	23,8	44,6
Žemės ūkio paskirties žemė	19,0	35,6
Miškų ūkio paskirties žemė	1,3	2,4
<i>Iš jos – valstybinės reikšmės miškai</i>	0,0	0,0
Vandens ūkio paskirties žemė ir kita	1,7	3,2
Laisvos valstybinės žemės plotai	1,8	3,4
Iš viso	53,4	100

1.6.3. Miško ištekliai

Miškų valstybės kadastro duomenimis (2010 m.) aprašomoje teritorijoje yra 32,9 ha medynų (61,6 % BAST ploto). Visi miškai yra II grupės, specialios paskirties miškai, skirti išsaugoti arba atkurti miško ekosistemas ar atskirus jų komponentus. Valstybiniai miškai yra valdomi VĮ Anykščių miškų urėdijos. Visoje BAST paplitę savaiminės kilmės medynai. Kertinių miško buveinių draustinio teritorijoje nėra išskirta.

11 lentelė. Miško augaviečių struktūra %.

Dirvožemio drėgnumo laipsnis		Dirvožemio derlingumo laipsnis		Iš viso
Kodas	Tipas	b	c	
		Nederlingi	Derlingi	
L	Laikiniai perteklingo drėgnumo (glėjiški) dirvožemiai	-	14,0	14,0
N	Normalaus drėgnumo dirvožemiai	1,8	-	1,8
P	Pelkiniai durpiniai dirvožemiai	67,7	16,6	84,3
Iš viso		69,5	30,6	100

Miško augaviečių struktūra yra gana vienalytė ir daugiausia sudaryta iš pelkinių durpinių dirvožemių, kurie sudaro 84,3 % augaviečių (11 lentelė, 11 priedas). Daugiau negu pusė šių dirvožemių yra nederlingi (67,7 %) ir tik 16,6 % - derlingi. Nedidelę dalį augaviečių struktūroje užima pakankamai derlingi laikiniai perteklingo drėgnumo (glėjiški) (14 %) ir normalaus drėgnumo, tačiau nederlingi dirvožemiai (1,8 %). Medynų amžiaus struktūra įvairi, tačiau dominuoja pusamžiai ir brandūs medynai (atitinkamai 50,8 % ir 38,4 %). Nedidelį plotą užima pribreštantys (9,2 %) ir jaunuolynų (1,8 %) medynai. Pasiekusių gamtinę brandą ir perbrendusių medynų BAST nėra.

Medynų struktūroje vyrauja beržų (70,3 %) ir eglių (19,7 %) medžių rūšys (12 lentelė, 12 priedas), kurios kartu sudaro net 90 % visų medynų. Didžioji dalis beržų yra pusamžiai (50,8 % visų medynų), o likusioji dalis – brandūs ir pribreštantys. Didžioji dalis eglių – brandžios (17,8 % visų medynų) ir jaunuolynai (1,8 % visų medynų). Likusioji dalis – pribreštantys medynai. Likusią, nedidelę medynų dalį sudaro pušys ir drebulės.

12 lentelė. Medynų struktūra %.

Vyraujanti medžių rūšis	Medynų brandumo grupės				Iš viso
	1	2	3	4	
	Jaunuolynai	Pusamžiai	Pribręstantys	Brandūs	
Beržas	-	50,8	9,2	10,3	70,3
Drebulė	-	-	-	1,5	1,5
Eglė	1,8	-	-	17,8	19,7
Pušis	-	-	-	8,7	8,7
Iš viso	1,8	50,8	9,2	38,4	100

1.6.4. Rekreatinis naudojimas

Vyliaudiškio pelkės padėtis dideliu atstumu nuo stambių gyvenviečių ir ežerų pakrančių pelkėtumas lemia blogas sąlygas rekreacijai vystyti, todėl BAST nevykdoma rekreatinė veikla išskyrus žvejybą.

1.6.5. Medžioklė ir žvejyba

Gana intensyviai žvejojama Pabiržytės ir Ešerio ežerėliuose, žvejų veiklos pėdsakai fiksuoti ir prie bevardžio ežerėlio. Stebimi žvejai žvejojantys tiek iš valčių, tiek nuo kranto. Ši veikla vyksta net ir draudžiamu draustinyje lankytis metu. Natūraliose buveinėse, paežerės liūne, kur gyvena nykštukinės strėliukės, žvejai ištrypia takus, prineša lentų, pagalių ir kitokių priemonių, padedančių neskęsti liūne. Visose žvejybos vietose labai intensyviai šiukšlinama.

1.7. Teritorijos socialiniai ir ekonominiai aspektai

1.7.1. Gyventojai

BAST teritorijoje gyventojų nėra. Kurklių miestelis išsidėstęs į pietryčius nuo BAST. Kurklių miestelyje 2006 metų duomenimis gyventojų skaičius siekė 453.

1.7.2. Teritorijoje vykdomos veiklos įtakojančios gamtotvarkos plano objektus

Visi Vyliaudiškio pelkės BAST miškai yra II grupės, specialios paskirties miškai, kuriuose ūkininkavimo tikslas - išsaugoti arba atkurti miško ekosistemas ar atskirus jų komponentus. BAST išskirta miškų grupė prisideda prie palankesnių sąlygų sudarymo tiek visai biologinei įvairovei, tiek ir gamtotvarkos plano objektams.

Praeityje, dalyje teritorijos, buvo kasamos durpės, bei didesnė teritorijos dalis paveikta sausinimo. Pakeistas hidrologinis režimas yra viena svarbiausių grėsmių teritorijoje aptinkamoms gamtos vertybėms.

Gamtotvarkos plano objektus neigiamai įtakoja teritorijoje gana intensyviai besilankantys žvejai - ištrypiamos vertingos buveinės, paliekamos šiukšlės.

1.7.3. Gretimose teritorijose vykdomos veiklos įtakojančios gamtotvarkos plano objektus

Antropogeninė veikla galinti turėti neigiamos įtakos gamtotvarkos plano objektams yra susijusi su žemės ūkio veikla, nes visą BAST supa žemės ūkio paskirties žemė. Didelė dalis aplinkinių žemių yra numelioruotos ir iš čia, melioracijos grioviais į BAST teritoriją patenka vanduo. Galima grėsmė BAST saugomoms vertybėms iš šių teritorijų galintys patekti pesticidai ir trąšos, tačiau šiuo metu didžiąją dalį aplinkinių laukų sudaro šienaujamos ar apleistos kultūrinės pievos, beveik nėra ariamos žemės, todėl šiuo metu tokio poveikio nėra.

1.7.4. Su teritorija susiję teritorijų ir strateginio planavimo dokumentai

Vylaiudiškio pelkės BAST patenka į šių teritorijų planavimo dokumentų aprėptį: Anykščių rajono savivaldybės bendrasis planas ir Utenos apskrities teritorijos bendrasis planas. Anykščių regioninio parko tvarkymo planas.

1.7.5. Teritorijos panaudojimas aplinkosauginiam švietimui.

Šiuo metu teritorija aplinkosauginiam švietimui naudojama mažai. Kadangi teritorijoje saugomos gamtos vertybės yra jautrios lankytojų daromam poveikiui, įrengti pažintinius takus ar kitaip skatinti lankymąsi teritorijoje nerekomenduojama.

Supažindinti visuomenę su čia saugomomis vertybėmis rekomenduojama nuotoliniu būdu, naudojant informacines technologijas.

1.8. Teritorijos ekologinis vertinimas

1.8.1. Pažeidžiamumas ir stabilumas

Vylaiudiškio pelkės BAST esančios pelkių buveinės daugiau ar mažiau yra pažeistos sausinimo. Dėl pažeisto hidrologinio režimo 9080 *Pelkėtų lapuočių miškų ir 91D0 *Pelkinių miškų buveinių būklė yra patenkinama ir gana sparčiai blogėjanti. Šių buveinių stabilumui užtikrinti būtina nenatūralizuoti hidrologinį režimą.

7140 Tarpinių pelkių ir liūnų buveinė gana stabili, tačiau nors ir nežymiai joje intensyvėja užaugimas nebūdinga sumedėjusia augmenija. Taip pat ši buveinė pažeista dėl trypimo. Teritorijoje esančiuose ežerėliuose žvejojantys žvejai ištrypia takus, prineša lentų, pagalių ir kitokių priemonių, padedančių neskęsti liūne, be to visose žvejybos vietose labai intensyviai šiukšlinama. Dėl šitos priežasties stipriai pažeidžiama ir nykštukinės strėliukės (*Nehalennia speciosa*) populiacija.

3160 Natūralių distrofinių ežerų buveinė taip pat pažeista sausinimo. Visi ežerėliai kiek pasausėję, kai kur durpė siekia vandens paviršių, pastebimi eutrofikacijos procesai (aptinkamos labiau eutrofiniams telkiniams būdingos *Leucorhinia* genties rūšių skėtės).

1.8.2. Retumas

Vylaiudiškio pelkės BAST išskirta 4 tipų buveinės įrašytos į ES Buveinių direktyvos I priedą ir atitinkančios Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymu patvirtintus buveinių kriterijus (Žin., 2001, Nr. 37-1271; 2008, Nr. 87-3495; 2011, Nr. 80-3929). (5 priedas, 5 lentelė) Dvi iš identifiкуotų buveinių tipų: 9080 *Pelkėti lapuočių miškai ir 91D0 *Pelkiniai miškai, yra prioritetinės Europos Sąjungos buveinės.

Iš viso Vylaiudiškio pelkės BAST aptiktos 9 vabzdžių rūšys ir 1 paukščių rūšis, kurios įrašytos į saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių sąrašą, patvirtintą Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2003 m. spalio 13 d. įsakymu Nr. 504 (Žin., 2003, Nr. 100-4506; 2007, Nr. 36-1331; 2010, Nr. 20-949). Teritorija yra išskirtinė dėl čia registruotos nykštukinės strėliukės (*Nehalennia speciosa*). Ši rūšis yra labai reta ir nykstanti tiek Lietuvoje, tiek visoje Europoje. Nykštukinė strėliukė įrašyta į Lietuvos Respublikos griežtai saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių sąrašą (Žin., 2010 Nr. 39-1884).

1.8.3. Natūralumas ir tipiškumas

Pelkių buveinės BAST ribose yra išlikę gana natūraliomis ir tipiškoms. Tą atspindi ir specifinės aukštapelkėms būdingos drugių rūšys: palinis perlinukas (*Boloria aquilonaris*), žalsvasis varinukas (*Callophrys rubi*), rudasprindis (*Ematurga atomaria*), plaukuotaakis pelėdgalvis (*Anarta cordigera*), bei tarpinių pelkių ir liūnų buveinei būdingos ir tipinės viksvos, kinminai ir ktita augalija. Natūraliausias fragmentas yra ties vakarine Pabiržytės ežero pakrante. Išlikę ir nedideli natūralūs ploteliai viksvinių žemapelkių su tipiškoms rūšimis pieviniu satyriuku (*Coenonympha tuklia*), nykštukine strėliuke (*Nehalennia speciosa*). Pastaroji rūšis randama tarp viksvų ir pakrantės

liūno zonoje. Liūno apie ežerėlius išlikę nemažai, tačiau jo natūralumą pažeidžia žvejų takai ir šiukšlės, be to, vietomis (ypač palei rytinę Ešerinio pakrantę) liūną užgožia dėl eutrofikacijos įsigalintys krūmai, berželiai. Ežeriukai taip pat kiek pasausėję, paveikti eutrofikacijos procesu. Natūraliausių išlikęs mažytis Bevardis ežerėlis rytinėje BAST dalyje, tačiau ir jis sausinamas.

Teritorijos natūralumas šiek tiek nukenčia dėl svetimžemių rūšių buvimo. Tai daugiausia pavieniai teritorijos pakraščiuose aptinkami varpinės medlievos (*Amelanchier spicata*) raudonuogio šėivamedžio (*Sambucus racemosa L.*), vyšninės slyvos (*Prunus cerasifera Ehrh.*) individai. Efektyvus šių rūšių naikinimas įmanomas tik naudojant chemines priemones, tačiau pesticidų naudojimas telmologiniuose draustiniuose draudžiamas pagal Specialiųjų žemės ir miškų naudojimo sąlygų (Žin., 1992, Nr. 22-652; 1996, Nr. 2-43) 157.11 punktą. Mechaninio naikinimo priemonės yra labai brangios, svarbiausia - neefektyvios. Kadangi minėtos svetimžemės rūšys tiesioginės grėsmės saugomoms buveinėms nekelia (visos teritorijoje išskirtos saugomos buveinės yra pelkinės ir mažai tinkamos šioms trimis svetimžemėms rūšims) jų kontrolė nėra būtina.

1.8.4. Įvairovė

Atsižvelgiant į mažą teritorijos plotą tiek rūšių, tiek buveinių įvairovė gana didelė. Teritorijoje registruotos 48 vabzdžių rūšys (vabalų – 7, drugių – 22, žirgelių – 17, blakių – 2). Didžiausia vabzdžių ir augalų įvairovė yra apyežerių pelkių buveinėse, bei mažiausiai sausinimo paveiktose miškų buveinėse. Skurdžiausia rūšių įvairovė yra rytinėje teritorijos dalyje. Dėl didžiausios sausinimo įtakos čia esančios augalų bendrijos yra monotoniškos su labai ryškiai dominuojančiomis melsvosiomis melvenėmis (*Molinia caerulea*). Šioje teritorijos dalyje didžiausia įvairovė telkiasi apie mažiausią, bevardį ežerėlį.

1.8.5. Dydis ir fragmentiškumas

Vylyaudiškio pelkės BAST užima 53,4 ha plotą. Daugiau nei 60% teritorijos užima miškai. Teritorijoje išskirtų Europos Bendrijos svarbos buveinių bendras užimamas plotas – 22,4 ha. Teritorijos ir ypač buveinių vientisumą mažina sausinamųjų kanalų tinklas. Teritorija nėra labai kompaktiška, ji kiek išstysusi iš vakarų į rytus, bei šiek tiek suskaidyta aplink išsidėsčiusių žemės ūkio naudmenų.

1.8.6. Teritorijos svarba ir jos vieta ekologiniame tinkle

BAST Vylyaudiškio pelkė yra reikšmingas Lietuvos Respublikos gamtinio karkaso ir ekologinio tinklo elementas. Lietuvos Respublikos ekologiniame tinkle Vylyaudiškio pelkės BAST yra priskirta europinės reikšmės ekologiniams branduoliams. Gamtinio karkaso brėžinyje (LR teritorijos bendrasis planas) ši teritorija priskiriama migracijos koridoriams, kuriuose numatoma išlaikyti ir saugoti esamą natūralų kraštovaizdį (3 pav.).

BAST reikšmė buvo įvertinta steigiant Natura 2000 teritorijas Lietuvoje, įtraukta į vietovių (LTANY0002), atitinkančių gamtinių buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus, sąrašą.

3 pav. Vylyaudiškio pelkės BAST padėtis Lietuvos Respublikos gamtiniame karkase.

II. GAMTOTVARKOS PLANAS

2.1. Gamtotvarkos plano tikslai ir uždaviniai

Gamtotvarkos plano tikslas – užtikrinti palankią teritorijoje randamų Europos Bendrijos svarbos buveinių: 3160 Natūralių distrofinių ežerų ne mažesniame kaip 7 ha plote, 7140 Tarpinių pelkių ir liūnų ne mažesniame kaip 2,7 ha plote, 9080 * Pelkėtų lapuočių miškų ir 91D0 *Pelkinių miškų ne mažesniame kaip 12,7 ha plote būklę su joms būdinga struktūra ir rūšine sudėtimi, taip pat išsaugoti nykštukinės strėliukės ir pievinio satyriuko populiacijas. Gamtotvarkos plano tikslui pasiekti numatomi uždaviniai pateikti 13 lentelėje

13 lentelė. Gamtotvarkos plano uždaviniai.

Eil. Nr.	Apsaugos problema	Uždaviniai (<i>Problemos sprendimo būdai</i>)	Įgyvendinimo rodikliai
1.	Pažeistas hidrologinis režimas saugomose buveinėse	Renatūralizuoti hidrologinį režimą saugomose buveinėse	Parengtas hidrologinio režimo renatūralizavimo techninis projektas Įgyvendintas hidrologinio režimo renatūralizavimo techninis projektas
2.	7140 Tarpinių pelkių ir liūnų buveinės, bei nykštukinės strėliukės bei pievinio satyriuko buveinių užaugimas sumedėjusia augmenija, nendrėmis	Atkurti ir išsaugoti palankias sąlygas 7140 Tarpinių pelkių ir liūnų buveinėje, taip pat išsaugoti nykštukinės strėliukės ir pievinio satyriuko populiacijas	Buveinės plotas, iš kurio pašalinta sumedėjusi augmenija (1-8 tvarkymo plotai) Buveinės plotas, kuriame išskirtos ir pašalintos medžių krūmų atžalos (1-6,8 tvarkymo plotai) Buveinės plotas, kuriame nušienautos ir pašalintos nendrės nustatytu intensyvumu (7 tvarkymo plotas); Atkurta buveinių būdinga struktūra Išsaugoti Gamtotvarkos plano rengimo nustatyti nykštukinės strėliukės ir pievinio satyriuko populiacijų dydžiai
3.	7140 Tarpinių pelkių ir liūnų buveinės trypimas	Užtikrinti saugomos teritorijos režimo laikymąsi	Atliktų teritorijos patikrinimų skaičius Pastatytų informacinių stendų skaičius
4.	Teritorijos tarša buitinėmis atliekomis	Mažinti Teritorijos taršą buitinėmis atliekomis	Organizuotų talkų skaičius; Teritorijos tarša buitinėmis atliekomis mažėja ar bent jau nedidėja

Gamtotvarkos priemonių alternatyvos pateiktos ir įvertintos 14 lentelėje. Joje pagal atskirus uždavinius apžvelgti alternatyvūs priemonių įgyvendinimo metodai, kurie įvertinti nurodant privalumus arba trūkumus ir parinktas tinkamiausias tvarkymo metodus.

14 lentelė. Gamtotvarkos plano metodų alternatyvos.

Eil. Nr.	Uždaviniai	Alternatyvūs įgyvendinimo metodai privalumai / trūkumai	Tinkamiausias įgyvendinimo metodas
1.	Renatūralizuoti hidrologinį režimą saugomose buveinėse	<ul style="list-style-type: none"> - Hidrologinio režimo renatūralizavimo techninio projekto parengimas ir įgyvendinimas (dėl atstatytų hidrologinių sąlygų gerėja 3160 Distrofinių ežerų, 7140 Tarpinių pelkių, 9080 *Pelkėtų lapuočių miškų, 91D0 *Pelkinių miškų būklė, - Alternatyvių įgyvendinimo metodų nėra 	<ul style="list-style-type: none"> - Hidrologinio režimo renatūralizavimo techninio projekto parengimas ir įgyvendinimas
2.	Atkurti ir palaikyti palankias sąlygas 7140 Tarpinių pelkių ir liūnų buveinėje bei nykštukinės strėliukės ir pievinio satyriuko populiacijoms	<ul style="list-style-type: none"> - Sumedėjusios augmenijos pašalinimas 7140 *Tarpinės pelkės buveinėje iki 1 m aukščio medelius išraunant, aukštesnius iškertant (atkuriama buveinei būdinga struktūra, mažėja biogenų, išrauti medeliai nebeatželia) - Sumedėjusios augmenijos pašalinimas 7140 *Tarpinės pelkės visą augmeniją iškertant (atkuriama buveinei būdinga struktūra, mažėja biogenų, iškirsti medeliai atželia) - Sumedėjusios augmenijos išrovimas/iškirtimas nepašalinant iš buveinės (didėja biogenų kiekis, spartėja eutrofizacija) - Medžių ir krūmų atžalų iškirtimas ir pašalinimas (palaikoma tarpinių pelkių ir liūnų buveinės būklė) - Alternatyvių įgyvendinimo metodų nėra - Nendrynų išpjovimas ir nupjautos biomasės pašalinimas (palaikoma tarpinių pelkių ir liūnų buveinės būklė) - Alternatyvių įgyvendinimo metodų nėra 	<ul style="list-style-type: none"> - Sumedėjusios augmenijos pašalinimas 7140 *Tarpinės pelkės buveinėje iki 1 m aukščio medelius išraunant, aukštesnius iškertant
3.	Užtikrinti saugomos teritorijos režimo laikymąsi	<ul style="list-style-type: none"> -Sugriežtinti teritorijos kontrolę (sumažinama lankytojų daroma neigiama žala) - Alternatyvių įgyvendinimo metodų nėra - Pastatyti informacinius stendus (prevencija lankytojų daromi žalai) - Alternatyvių įgyvendinimo metodų nėra 	<ul style="list-style-type: none"> - Sugriežtinti teritorijos kontrolę - Pastatyti informacinius stendus

4.	Mažinti Teritorijos taršą buitiniemis atliekomis	- Organizuoti teritorijos tvarkymo talkas; - Pirkti buitinių atliekų surinkimo ir išvežimo paslaugas;	- Organizuoti teritorijos tvarkymo talkas
----	--	--	---

1 Uždavinys. Renatūralizuoti hidrologinį režimą saugomose buveinėse.

1.1. Parengti hidrologinio režimo renatūralizavimo techninį projektą

Hidrologinio režimo renatūralizavimo projekto parengimas apima 22,4 ha tikslinį plotą (13 priedas) t.y. įgyvendinus techninį projektą šiame plote turi būti renatūralizuotas hidrologinis režimas. Į šį plotą įeina 3160 Distrofinių ežerų, 7140 Tarpinių pelkių ir liūnų, 9080 * Pelkėtų lapuočių miškų ir 91D0 *Pelkinių miškų buveinės. Visų tipų buveinės daugiau ar mažiau yra paveiktos sausavimo, tačiau labiausiai dėl to pažeistos saugomos miškų buveinės. Rengiant hidrologinio režimo renatūralizavimo techninį projektą turi būti rasti sprendiniai dėl efektyvaus teritorijoje esančių sausinamųjų griovių blokavimo sudarant sąlygas palaipsniui atsikurti būdingai saugomų buveinių augmenijai bei panaikinant sausavimo įtaką saugomose buveinėse. Kiekvienos užtvartos altitudė turi būti ne aukštesnė už blokuojamo griovio kraštus ties jos įrengimo vieta, kad patvanka būtų juntama tik griovyje ir nebūtų užsemiamą toliau nei 2-4 metrai nuo griovio krašto esanti žolinė augalija. Taip pat užtvartos neturi įtakoti ženkliaus ežerėlių vandens lygio padidėjimo, kad nebūtų užsemiamos tarpinių pelkių ir liūnų buveinės. Ant griovių turi būti suprojektuotas atitinkamas vandeniui nepralaidžių užtvartų skaičius t.y. užtvartos išdėstomos taip, kad neliktų griovio atkarpu, kuriose nebūtų juntama užtvartų sukelta patvanka.

1.2. Įgyvendinti hidrologinio režimo renatūralizavimo techninį projektą

Įgyvendinamas parengtas hidrologinio režimo pelkėse renatūralizavimo projektas. Priemonė apima hidrologinio režimo renatūralizavimo teritoriją - 22,4 ha (13 priedas). Darbai gali būti vykdomi nuo rugpjūčio 1 d. iki balandžio 1 d.

2 Uždavinys. Atkurti ir išsaugoti palankias sąlygas 7140 Tarpinių pelkių ir liūnų buveinėje bei nykštukinės strėliukės ir pievinio satyriuko populiacijoms

2.1. Sumedėjusios augmenijos pašalinimas 7140 *Tarpinių pelkių ir liūnų buveinėje

Dėl apsausėjimo ir eutrofizacijos Tarpinių pelkių buveinėje įsikurianti ir nebūdinga šio tipo buveinei sumedėjusi augmenija turi būti pašalinama. Tai - plaukuotieji beržai, pušys, eglės, karklai. Buveinėje gali būti paliekami pelkiniai karklai (*Salix rosmarinifolia*). Didelę dalį šios sumedėjusios augmenijos sudaro iki 1 m aukščio ir 2 cm skersmens pušų, beržų medeliai. Tokie medeliai iš liūno yra labai lengvai išaunami. Išrovus medeliai nebeatželia, sumažėja tolimesni buveinės būklės palaikymo kaštai. Dėl šios priežasties, minėtų parametru sumedėjusi augmenija turi būti išraunama, o stambesnė bei karklų krūmai išpjaunama. Sumedėjusi augmenija pjaunama kuo žemiau, tačiau neturi būti pažeidžiama kiminių danga. Darbai vykdomi rankiniu būdu, sumedėjusios augmenijos pjovimui gali būti naudojami motoriniai pjūklai. Darbams atlikti negali būti naudojamos motorinės transporto priemonės. Visa išrauta ir iškiršta sumedėjusi augmenija turi būti pašalinama už saugomų buveinių ribų. Darbų atlikimo laikas - nuo rugpjūčio 1 d. iki lapkričio 1 d. Šios priemonės įgyvendinimas taip pat labai palankus ir nykštukinės strėliukės (*Nehalennia speciosa*) bei pievinio satyriuko (*Coenonympha tullia*) populiacijoms, nes tokiu būdu pagerinama abiejų rūšių buveinių kokybė, padidinamas tinkamų buveinių plotas.

Darbai atliekami tvarkymo plotuose Nr. 1-8.

2.2. Medžių ir krūmų atžalų išskirtimas ir pašalinimas

Po 2.1. priemonės įgyvendinimo buveinių būklė turi būti palaikoma išpjaunant atželiančią sumedėjusią augmeniją kas trejus metus. Darbai vykdomi rankiniu būdu, sumedėjusios augmenijos pjovimui gali būti naudojami motoriniai pjūklai. Darbams atlikti negali būti naudojamos motorinės transporto priemonės. Visos išpjautos sumedėjusios augmenijos atžalos turi būti pašalinamos už saugomų buveinių ribų. Darbų atlikimo laikas - nuo rugpjūčio 1 d. iki lapkričio 1 d. Šios priemonės įgyvendinimas taip pat labai palankus ir nykštukinės strėliukės (*Nehalennia speciosa*) bei pievinio satyriuko (*Coenonympha tullia*) populiacijoms, nes palaikoma jų buveinių kokybė.

Darbai atliekami tvarkymo plotuose Nr. 1-6, 8.

2.3. Nendrynų išpjovimas ir nupjautos biomasės pašalinimas

Dalyje 7140 Tarpinių pelkių ir liūnų buveinės, pietinėje Ešerio ežero pakrantėje, įsigali nendrės, kurios keičia buveinės struktūrą, blogina aplinkos sąlygas saugomų rūšių - nykštukinės strėliukės (*Nehalennia speciosa*) bei pievinio satyriuko (*Coenonympha tullia*) populiacijoms. Šiame plote nendrės taip pat ir medžių krūmų atžalos turi būti išpjauamos, sugrėbiamos ir pašalinamos už saugomų buveinių ribų. Pjovimo darbai turi būti atliekami rankiniu būdu, naudojant tik rankines motorines priemones. Nendrės pjauamos kuo žemiau, tačiau neturi būti pažeidžiama samanų danga. Nupjauta augmenija sugrėbiama ir pašalinama iš saugomos pelkių buveinės ribų tik rankiniu būdu. Nendrių pjovimo laikas - nuo rugpjūčio 1 d. iki rugsėjo 30 d. Nupjauta biomasė laikinai gali būti sukraunama į krūvas tvarkomos teritorijos pakraštyje. Iš čia nendrės turi būti pašalinamos už BAST ribos iki kovo 1 d. rankiniu būdu arba naudojant motorinę savaeigę techniką, tik jei esant pakankamam išalui nepaliekamos provėžos. Nendrių šalinimas vykdomas trejus metus iš eilės, vėliau ne rečiau kaip kas trejus metus. Nupjautos biomasės kompostavimo vieta turi rūpintis darbus atliksiantis rangovas.

Darbai atliekami dalyje tvarkymo ploto Nr. 7.

3 Uždavinys. Užtikrinti saugomos teritorijos režimo laikymąsi

3.1. Sugriežtinti teritorijos kontrolę

Dėl gana intensyvios mėgėjiškos žvejybos draustinio teritorijoje esančiuose ežerėliuose, stipriai išmindoma 7140 Tarpinių pelkių ir liūnų buveinė, taip pat ir nykštukinės strėliukės (*Nehalennia speciosa*) buveinė - šlapiausi liūninio viksvyno plotai. Be to žvejai priklaia lentų ir kitokių priemonių, padedančių neskęsti liūne, žvejybos vietose palieka daug šiukšlių. Teritorijoje gana intensyviai žvejojama ir draudžiamu lankytis draustinyje metu - nuo balandžio 1 d. iki rugpjūčio 1 d. Siekiant sumažinti neigiamą poveikį saugomoms gamtos vertybėms būtina sugriežtinti teritorijos kontrolę. Draudžiamu lankytis draustinyje metu teritorijos patikrinimai turi būti atliekami ne rečiau kaip tris kartus per mėnesį. Draustinio patikrinimus turi atlikti Anykščių regioninio parko direkcija ir Anykščių rajono agentūra.

3.2. Pastatyti informacinius stendus

Draustinio vakariniame pakraštyje yra pastatytas vienas informacinis stendas. Ties žvejų takais į draustinio teritoriją reikalinga pastatyti dar du informacinius stendus, o esamo stendo informaciją atnaujinti. Informacinių stenduose turi būti pateikiama informacija apie teritorijoje saugomas gamtos vertybes, lankymosi teritorijoje taisyklės, kita aktuali informacija. Informacinę medžiagą stendams turi parengti Anykščių regioninio parko direkcija. Esant reikalui informaciniai stendai turi būti atnaujinami. Informacinių stendų išdėstymo vietos pažymėtos tvarkymo priemonių brėžinyje (13 priedas).

4 Uždavinys. Mažinti Teritorijos taršą buitinėmis atliekomis

4.1. Organizuoti teritorijos tvarkymo talkas

Vyliadiškio pelkės BAST Anykščių regioninio parko direkcija kasmet organizuoja šiukšlių šalinimo talkas. Ši veikla turi būti tęsiama. Teritorijoje labai aktuali tarša, ties visais ežerėliais,

esančiose žvejybos vietose. Čia didžiąją dalį atliekų sudaro žvejų paliekama plastikinė tara bei lentos, kurios suklojamos pakrančių liūnuose. Teritorijos tvarkymo talkas rekomenduojama organizuoti rugsėjo ar spalio mėnesiais. Per metus teritoriją sutvarkyti talkų būdu pakanka vieną kartą. Kad talkų metu pakrančių liūnai gali nebūtų pažeidžiami (išmindžiojami), rekomenduojama, kad talkose dalyvautų ne daugiau 10 žmonių arba talkų dalyvius suskaidyti į grupes, kurios tvarkytų atskiras teritorijos dalis. Kasmet prieš organizuojant talką rekomenduojama įvertinti esančių šiukšlių kiekį bei nustatyti konkrečias vietas, kur yra atliekų sankaupos.

Šiame Gamtotvarkos plane numatyti tvarkymo priemonių plotai pateikiami 17 lentelėje. Hidrologinio režimo renatūralizavimo techninio projekto parengimas ir įgyvendinimas apima 22,4 ha plotą.

19 lentelė. Tvarkymo plotai.

Tvarkymo ploto Nr.	Tvarkymo ploto užimamas plotas, ha
1	0,4
2	0,4
3	0,1
4	0,2
5	0,9
6	0,1
7	0,3
8	0,3
Iš viso:	2,7

Gamtotvarkos plano priemonių įgyvendinimo planas, kuriame nurodomos už priemonių įgyvendinimą atsakingos institucijos, numatyti darbų įkainiai, priemonių įgyvendinimo metai, reikalingos lėšos bei galimi finansavimo šaltiniai, taip pat priemonių įgyvendinimo prioritetai, pateikiamas 19 lentelėje, o tvarkymo priemonių lokalizavimo brėžinys – 13 priede.

Pagrindinė už priemonių įgyvendinimą atsakinga institucija yra Anykščių regioninio parko direkcija (toliau – ARPD). Kita atsakinga institucija yra Ankščių rajono agentūra (toliau - ARA).

Žemiau pateikiamos papildomos priemonės, kurias, esant galimybei, rekomenduojama įgyvendinti už gamtotvarkos plano įgyvendinimą atsakingai institucijai (18 lentelė).

18 lentelė. Rekomenduojamos papildomos priemonės.

Priemonės pavadinimas	Priemonės aprašymas
Svetimžemių rūšių naikinimas	Teritorijos pakraščiuose aptinkami pavieniai varpinės medlievos (<i>Amelanchier spicata</i>) raudonuogio šėivamedžio (<i>Sambucus racemosa L.</i>), vyšninės slyvos (<i>Prunus cerasifera Ehrh.</i>) individai. Šie augalai turi būti nukertami, o jų kelmeliai iš karto nutepami atitinkamos koncentracijos (nurodo gamintojas) herbicidu. Ši priemonė gali būti vykdoma tik jei bus atitinkamai pakeistas Specialiųjų žemės ir miško sąlygų 157.11 punktas.

2.2. Gamtotvarkos plano priemonių įgyvendinimo planas

19 lentelė. Gamtotvarkos plano priemonių įgyvendinimo planas.

Tvarkymo priemonės	Tvarkymo ploto Nr. ir faktinis tvarkytinas plotas	Atsakinga institucija	Darbų įkainiai	Įgyvendinimo metai										Numatytos išlaidos, Lt	Prioritetas ¹	Galimi finansavimo šaltiniai	
				I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X				
1 Uždavinys. Renatūralizuoti hidrologinį režimą saugomose buveinėse																	
1.1. Hidrologinio režimo renatūralizavimo techninio projekto parengimas	22,4 ha	ARPD	7000 Lt	7000											7000	I	Valstybės Biudžeto lėšos AARP lėšos
1.2. Hidrologinio režimo renatūralizavimo techninio projekto įgyvendinimas	22,4 ha	ARPD	50000Lt		50000										50000	I	ES Struktūriniai fondai
2 Uždavinys Atkurti ir palaikyti palankias sąlygas 7140 Tarpinių pelkių ir liūnų buveinėje bei nykštukinės strėliukės ir pievinio satyriuko populiacijoms																	
2.1. Sumedėjusios augmenijos pašalinimas 7140 Tarpinių pelkių ir liūnų buveinėje	Tvarkymo plotai 1-8; 2,7 ha	ARPD	1700 Lt/ha	4590											4590	I	Valstybės Biudžeto lėšos AARP lėšos
2.2. Medžių ir krūmų atžalų iškirtimas ir pašalinimas	Tvarkymo plotai 1-6,8 2,4 ha	ARPD	1500 Lt/ha				3600			3600			3600	10800	II	Valstybės Biudžeto lėšos AARP lėšos	
2.3. Nendrynų išpjovimas ir nupjautos biomasės pašalinimas	Tvarkymo plotas 7; 0,3 ha	ARPD	1700 Lt/ha	510	510	510			510			510		2550	I	Valstybės Biudžeto lėšos AARP lėšos	
3 Uždavinys Užtikrinti saugomos teritorijos režimo laikymąsi																	

3.1. Sugriežtinti teritorijos kontrolę	Visa teritorija	ARPD, ARA	800 Lt (transporto išlaidos metams)	700	700	700	700	700	700	700	700	700	700	700	7000	I	Valstybės Biudžeto lėšos AARP lėšos
3.2. Pastatyti informacinius standus	-	ARPD	500 Lt/vnt			1500									1500	II	Valstybės Biudžeto lėšos AARP lėšos
4 Uždavinys Mažinti Teritorijos taršą būtinėmis atliekomis																	
4.1. Organizuoti teritorijos tvarkymo talkas	Visa teritorija	ARPD	300 Lt talkai	300	300	300	300	300	300	300	300	300	300	300	3000	II	Valstybės Biudžeto lėšos AARP lėšos
Iš viso:														86440			

¹Priemonių svarba: I – labai svarbios; II – mažiau svarbios.

2.3. Gamtotvarkos planą įgyvendinančios institucijos ir jų funkcijos

Remiantis Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos direktoriaus 2006 m. birželio 16 d. įsakymu Nr. 103V dėl nacionalinių saugomų teritorijų ir „Natura 2000“ tinklo teritorijų priskyrimo, Vyliadiškio pelkės BAST priskirta Anykščių regioninio parko direkcijai, kuriai ir turi atitekti didžioji gamtotvarkos priemonių įgyvendinimo organizavimo ir visų priemonių paties įgyvendinimo dalis. Parko direkcijoje turi būti paskirtas atsakingas asmuo, kuris tiesiogiai koordinuos Gamtotvarkos plane numatytas veiklas. Paskirtasis asmuo turi imtis viso organizacinio, o kai kuriais atvejais ir vykdomojo darbo: bendrauti su aplinkinių teritorijų gyventojais, įvairiomis institucijomis (Anykščių rajono aplinkos agentūra, VĮ Anykščių miškų urėdija ir kt.), ieškoti lėšų numatytoms veikloms atlikti, skelbti konkursus plane numatytiems gamtotvarkos darbams atlikti bei vykdyti šių darbų kontrolę. Anykščių regioninio parko direkcija organizuoja šio Gamtotvarkos plano priemonių įgyvendinimo plano (toliau – Priemonių planas) visų priemonių įgyvendinimą.

Anykščių rajono agentūra atsakinga už aplinkos apsaugos reikalavimų laikymąsi Anykščių rajone, todėl kompetentingai gali prisidėti prie 3.1. priemonės įgyvendinimo.

2.4. Planui įgyvendinti reikalingų išteklių analizė.

Gamtotvarkos plano įgyvendinimui reikalingos lėšos buvo apskaičiuojamos apklausų būdu, taip pat kai kurių darbų kaštai buvo įvertinti vadovaujantis analogų metodu.

Preliminariai paskaičiuota, kad gamtotvarkos priemonių įgyvendinimui dešimčiai metų reikia 86440 Lt. Lėšos visoms šioms veikloms numatytos iš ES Struktūrinių fondų, AARP ir Valstybės biudžeto lėšų (2.2. skyrius, 19 lentelė).

Hidrologinio režimo renatūralizavimo projekto parengimui ir įgyvendinimui, sumedėjusios augmenijos ir jų atžalų išskirtimui bei nendryno išpjovimui ir nupjautos biomasės pašalinimui, informacinių stendų pastatymui nustatyta tvarka bus skelbiami konkursai ir pasirenkami darbų vykdytojai arba rangovai, turintys reikiamą įrangą bei analogiškų darbų atlikimo patirtį. Anykščių regioninio parko direkcija privalo koordinuoti visų Gamtotvarkos plano uždavinių įgyvendinimą ir vykdyti 2.5. skyriuje nurodytų gamtos vertybių monitoringą, tam paskirdama atsakingą asmenį. Turimi žmogiškieji resursai direkcijoje yra pakankami numatytoms Gamtotvarkos plano priemonėms įgyvendinti.

2.5. Gamtotvarkos plano tikslinimas ir stebėseną

Gamtotvarkos planas turi būti periodiškai tikslinamas, atsižvelgiant į tai, kiek ir kokių numatytų priemonių yra įgyvendinta (neįgyvendinta), į EB svarbos gamtinių buveinių ir tikslinių saugomų rūšių populiacijų gausos stebėsenos rezultatus, nustatant realų Gamtotvarkos plano priemonių įgyvendinimo poveikį joms, į atsiradusius naujus veiksnius:

- a) Teritorijoje EB svarbos gamtinių buveinių stebėseną turi būti vykdoma vadovaujantis žemiau nurodytais stebėsenos parametrais:

Buveinės kodas ir pavadinimas	Stebimi parametrai ir matavimo vienetai	Stebėjimų dažnumas
3160 Natūralūs distrofiniai ežerai	- vandens spalva (rudas) ir pH (3-6)	Vertinimas atliekamas pirmais metais patvirtinus Gamtotvarkos planą ir prieš kiekvieną Gamtotvarkos plano peržiūrą vegetacijos sezono metu
7140 Tarpinės pelkės ir liūnai	- nebūdingos sumedėjusios augmenijos ir nendrių padengimas, % (stabilus arba mažėjantis)	Vertinimas atliekamas kasmet rugpjūčio mėn., o tais metais kai buveinėse atliekami gamtotvarkos darbai – prieš jų pradžią. Vertimas atliekamas pastoviuose 100 m

	- dėl trypimo pažeistos buveinės plotas, m ² (mažėjantis)	buveinės atkarpose vertinant projekcinį augalijos padengimą visame buveinės plotyje (tarp ežero ir miško). Vertinamos atkarpo pasirenkamos laisvai pirmaisiais metais ir turi išlikti pastovios, o 7 tvarkymo plote esančioje buveinėje maršrutas parenkamas taip, kad pusė jo eitų per nendrėmis užaugantį plotą.
9080 *Pelkėti lapuočių miškai 91D0 *Pelkiniai miškai	- tipinių ir būdingų rūšių skaičius (stabilus arba didėjantis) - tipinių ir būdingų rūšių padengimas, % (stabilus arba didėjantis)	Vertinimas atliekamas pirmais metais patvirtinus Gamtotvarkos planą ir prieš kiekvieną Gamtotvarkos plano peržiūrą vegetacijos sezono metu

EB svarbos natūralios buveinės - 7140 Tarpinės pelkės ir liūnai stebėseną vykdyti numatyta ir pagal Valstybinę aplinkos monitoringo 2011–2017 metų programą (toliau – VAMP), patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. kovo 2 d. nutarimu Nr. 315 (Žin., 2011, Nr. 34-1603). Todėl, jeigu ataskaitiniame laikotarpyje Teritorijoje vykdoma šios EB svarbos gamtinės buveinės stebėseną ir pagal VAMP, Anykščių regioninio parko direkcija peržiūros ataskaitoje pagal galimybes panaudoja ir tokius duomenis.

b) Nykštukinės strėliukės populiacijos gausos pokyčiai, pagal šiuos parametrus:

Stebimi parametrai ir matavimo vienetai	Stebėjimų dažnumas	Stebėjimo maršrutų pradžios koordinatės, maršruto pradžios kryptis ir ilgis	Pastabos
Geros būklės vertinimo parametrai			
Vidutinis suaugusių individų tankis 100 m maršrutui	Kasmet	1. x 566392 y 6143800 PR, 50 metrų	Stebėjimai atliekami lėtai einant palei ežero pakraštį-liūną nustatytais maršrutais, maždaug 1-1,5 m atstumu nuo vandens ir po 1 m į abi puses nuo stebėtojo registruojant pastebėtas strėliukes. Stebėjimai atliekami šiltu saulėtu oru, pirmoje dienos pusėje. Maršrutuose atliekami 2-3 apskaitų pakartojimai. Pirmoji apskaita atliekama birželio pradžioje, kiti pakartojimai - kas dvi savaites. Trečioji apskaita atliekama jei per pirmąsias dvi apskaitas strėliukių nebuvo rasta arba rasta labai nedaug.
5 individai/ 100 metrų		2. x 565793 y 6143951 P, 150 metrų	
		3. x 565314 y 6144151 P, 100 metrų	

c) Pievinio satyriuko populiacijos gausos pokyčiai, pagal šiuos parametrus:

Stebimi parametrai ir matavimo vienetai	Stebėjimų dažnumas	Stebėjimo maršruto pradžios	Pastabos

Geros būklės vertinimo parametrai		koordinatės, maršruto pradžios kryptis ir ilgis	
Vidutinis suaugusių individų tankis 200 m maršrutui 5 – 10 individai/ 200 metrų Rūšies aptikimas naujuose plotuose	Kas 3 metus	1. x 565802 y 6144040 P, 200 metrų	Stebėjimai atliekami šiltu, saulėtu arba silpnai apniukusiu oru, einant maršrutu ir skaičiuojant pastebėtus drugius 3 m į abi puses. Einama maždaug viduriu pelkės tarp ežero ir miško. Viso atliekami 2-3 apskaitų pakartojimai. Pirmoji apskaita atliekama birželio II dekadą, kitos kas 2 savaites. Trečias pakartojimas atliekamas jei per pirmas dvi apskaitas drugių neregistruota arba registruota labai mažai. Bent po vieną kartą rekomenduojama apeiti pelkių buveines aplink du didesnius BAST esančius ežerėlius patikrinant ar rūšis neaptinkama naujuose plotuose.

Turi būti įvertinama ir saugomose EB svarbos buveinėse atliktos žmogaus ūkinės veiklos ir gamtotvarkos veikla (ne rečiau, kaip prieš pat kiekvieną Gamtotvarkos plano peržiūrą).

Už teritorijoje atliekamą saugomų rūšių ir buveinių būklės vertinimą atsakinga Anykščių regioninio parko direkcija

Gamtotvarkos planas turi būti peržiūrimas kas 5 metus. Iki kiekvienos peržiūros (geriausia prieš pat GP peržiūrą, arba dar prieš metus) turi būti atliekamas ir monitoringas, nes kitaip bus sudėtinga įvertinti GP įgyvendinimą. Už Gamtotvarkos plano peržiūrą ir ataskaitos parengimą ir pateikimą Valstybinei saugomų teritorijų tarnybai atsakinga Anykščių regioninio parko direkcija. Atliekant Gamtotvarkos plano peržiūrą, įvertinama:

- a) Gamtotvarkos plano uždavinių įgyvendinimas. Jei uždaviniai neįgyvendinti, nurodomos pagrįstos priežastys;
- b) iškeltų uždavinių atitiktis esamai situacijai;
- c) Gamtotvarkos plano priemonių finansavimas ir lėšų panaudojimas;
- d) suinteresuotų asmenų indėlis ir veiksmų derinimo rezultatai;
- e) pasiekti rezultatai;
- f) Europos Bendrijos svarbos buveinių ir saugomų rūšių būklė, vadovaujantis jų stebėsenos rezultatais;
- g) Gamtotvarkos plano įgyvendinimo poveikis tikslinių saugomų buveinių ir rūšių būklei įgyvendinant Gamtotvarkos plano priemones;
- h) būtinybė pakeisti vykdomas Gamtotvarkos plano priemones ar numatyti naujas.

Gamtotvarkos plano peržiūros metu turi būti atliktas ne tik jo rezultatų įvertinimas, bet, esant reikalui, ir papildymas naujais duomenimis. Tuo atveju, kai Gamtotvarkos planas pakeičiamas, jis turi būti apsvarstytas su suinteresuotais asmenimis ir įstaigomis, kurios susijusios su numatomais Gamtotvarkos plano pakeitimais. Kitos suinteresuotos institucijos (nesusijusios su pakeitimais) turi būti informuojamos apie Gamtotvarkos plano pakeitimus.

Gamtotvarkos planas gali būti peržiūrimas ir tikslinamas anksčiau, jei nustatoma, kad mažėja saugomų rūšių populiacijos, blogėja saugomų buveinių būklė, atsiranda naujų, nenumatytų aplinkybių, esminiai įtakojančių gamtotvarkos plano įgyvendinimą ir/ar tikslines

gamtos vertybes, surandama efektyvesnių būdų užtikrinti teritorijos palankią apsaugos būklę.

NAUDOTA LITERATŪRA IR DUOMENŲ BAZĖS

Basalykas A. (1965). Lietuvos TSR fizinė geografija, II tomas. Vilnius

Bukantis A. (1994). Lietuvos klimatas. Vilnius

European Commission (2007) Interpretation manual of European Union habitats EUR 27, Brussels.

Geomorfologinis žemėlapis M 1:200 000 © Lietuvos geologijos tarnyba prie Aplinkos ministerijos, 2001

Kvartero geologinis žemėlapis M 1:200 000 © Lietuvos geologijos tarnyba prie Aplinkos ministerijos, 1999

Lietuvos durpynų kadastras, III tomas. LR Aplinkos apsaugos ministerija, kraštotvarkos departamentas. Vilnius, 1995

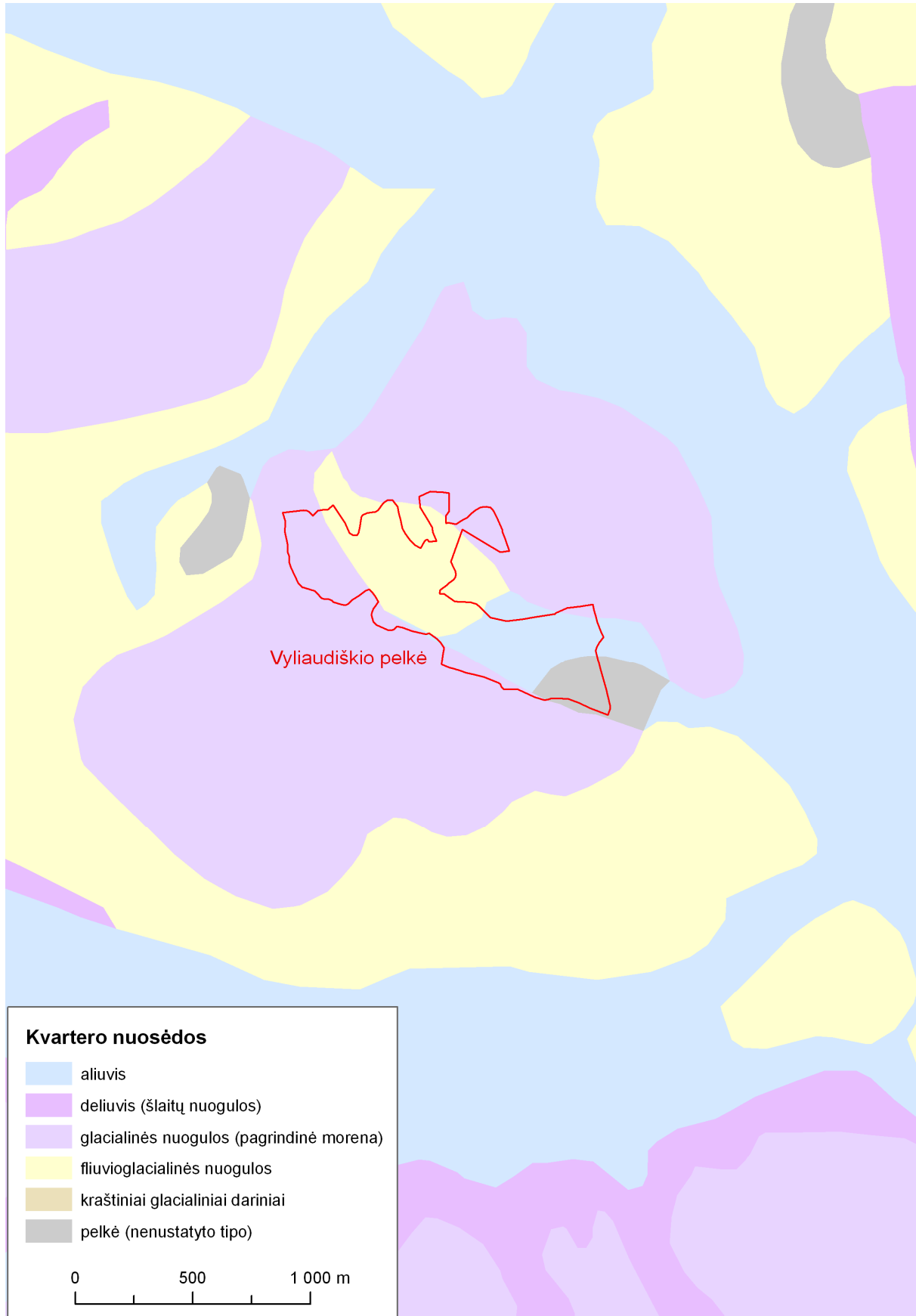
Lietuvos Respublikos 1:10 000 mastelio georeferencinio pagrindo duomenų bazė GDB10LT © Nacionalinė žemės tarnyba prie Aplinkos ministerijos, 2010

Lietuvos Respublikos miškų valstybės kadastro skaitmeniniai duomenys © Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, Valstybinė miškų tarnyba, 2010

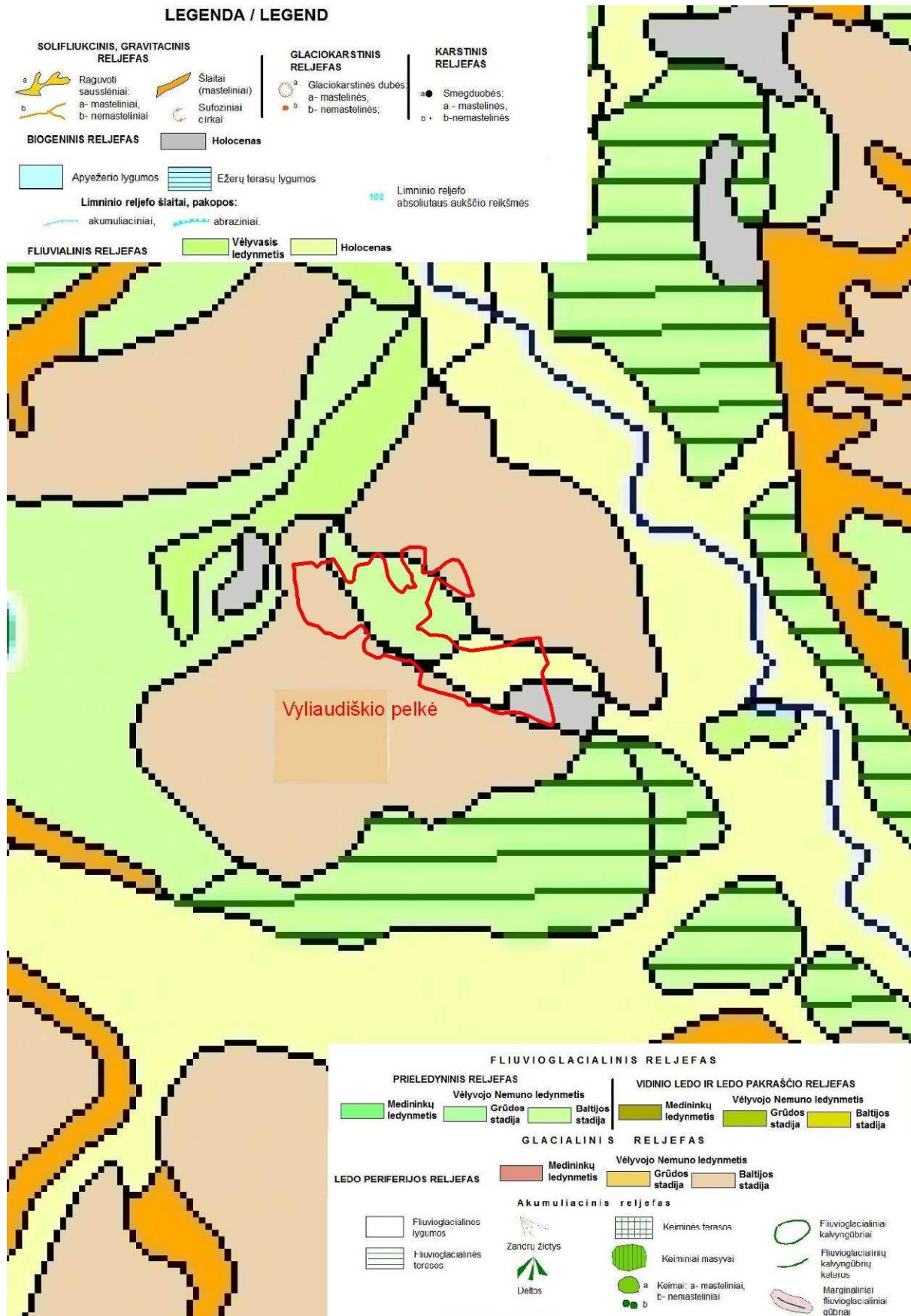
Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų valstybės kadastro skaitmeniniai duomenys © Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos, 2010

Lietuvos Respublikos teritorijos skaitmeninis rastrinis ortofotografinis 1:10 000 mastelio žemėlapis ORT10LT © Nacionalinė žemės tarnyba prie Aplinkos ministerijos, 2010

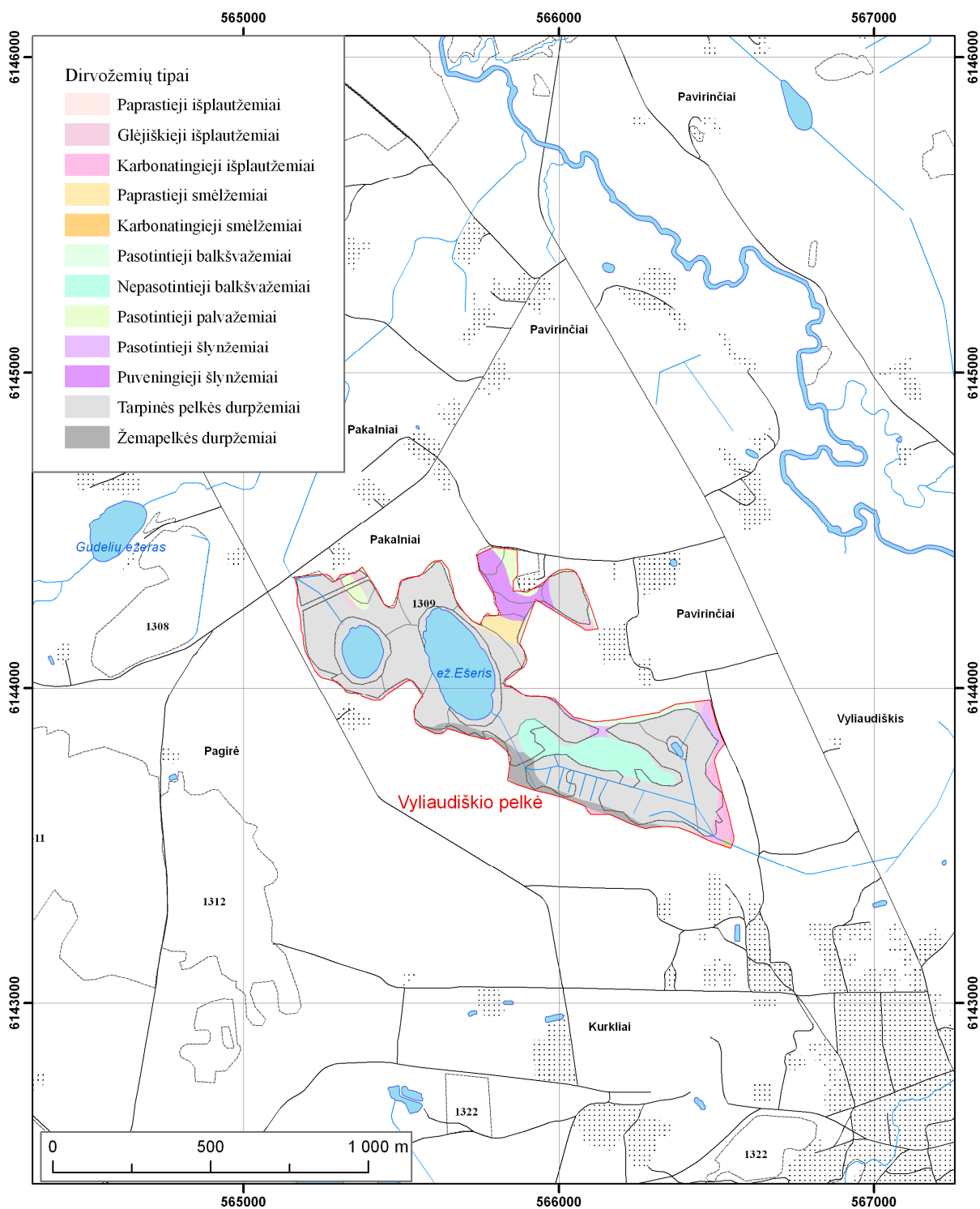
Rašomavičius V. (red.), 2001: Europinės svarbos buveinės Lietuvoje. Lietuvoje aptinkamų Europos sąjungai svarbių buveinių tipų aiškinamasis vadovas, Vilnius

PRIEDAI**1 priedas.** Vyliaudiškio pelkės BAST geologinis žemėlapis.

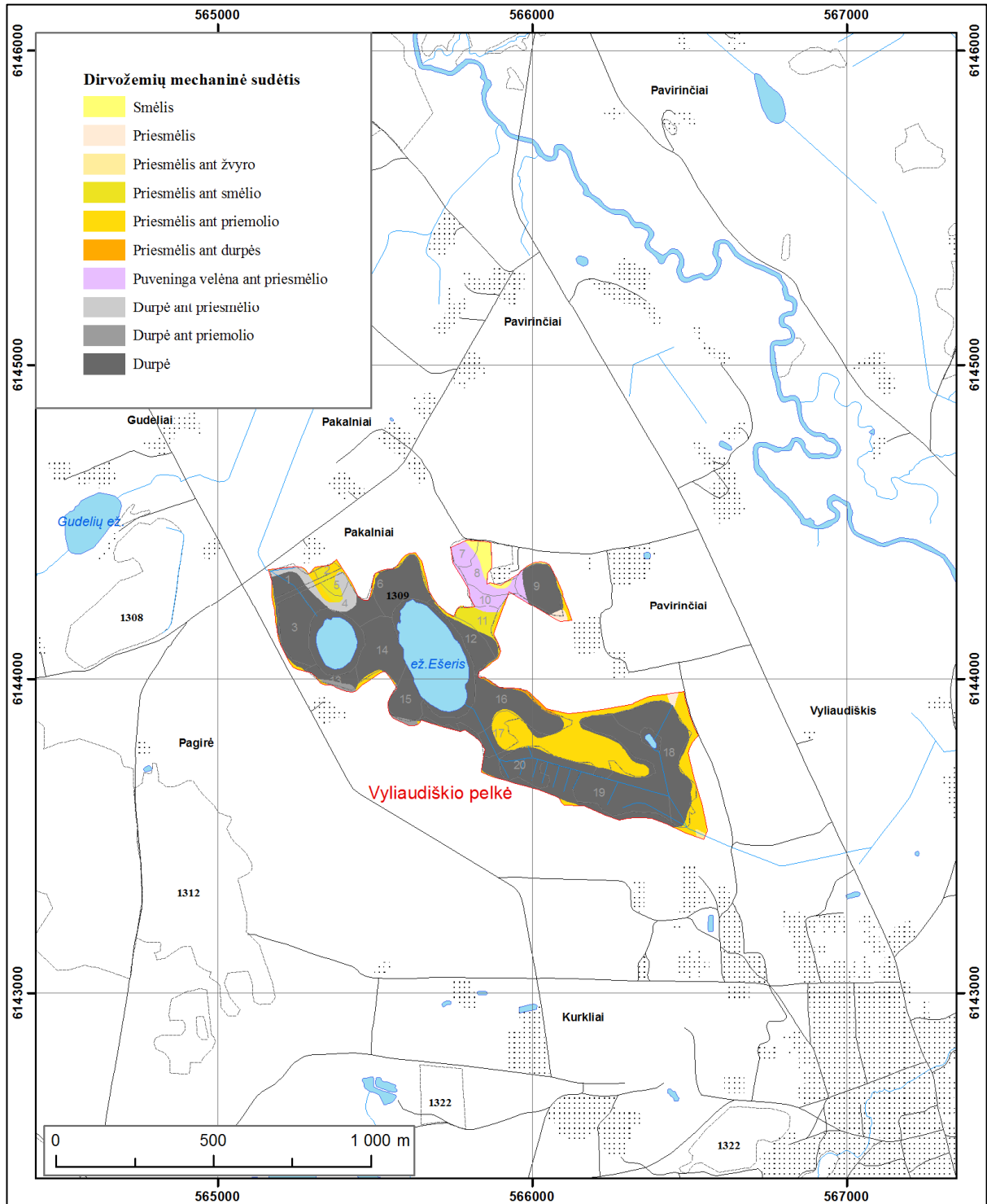
2 priedas. Vyliaudiškio pelkės BAST geomorfologinis žemėlapis.

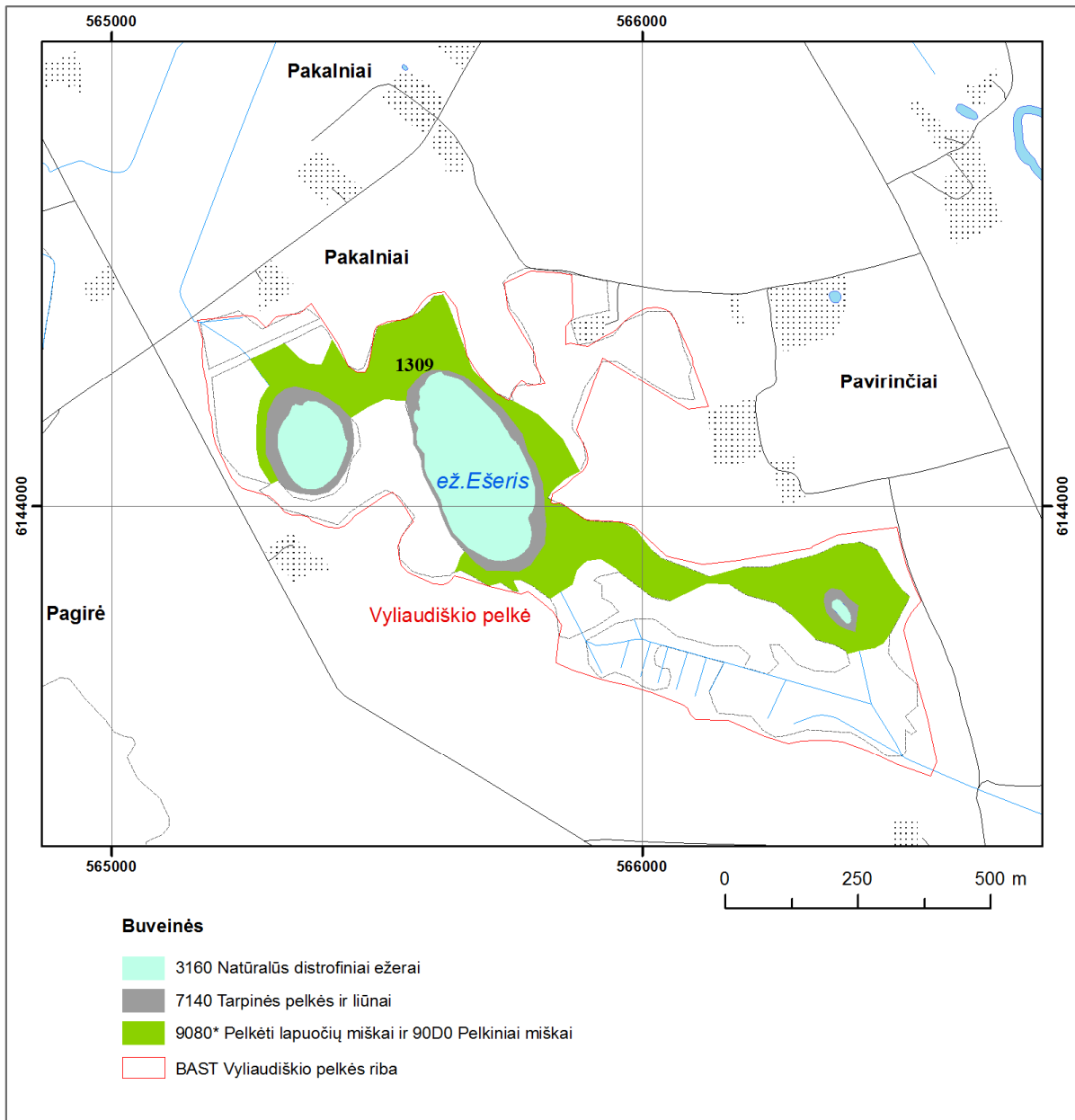
3 priedas. Dirvožemiai.

4 priedas. Dirvožemių mechaninė sudėtis.

5 priedas. Europos Bendrijos svarbos buveinės

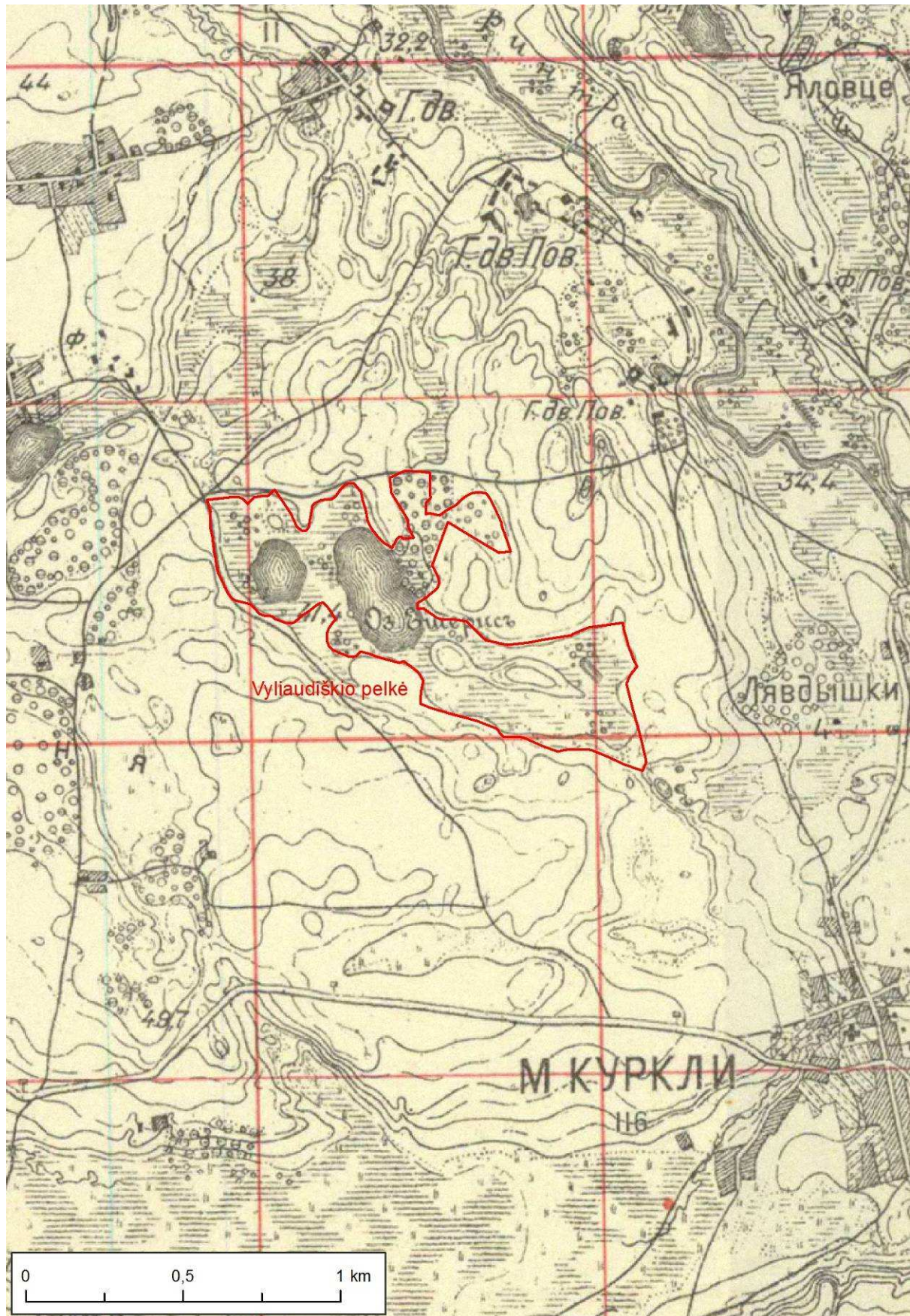

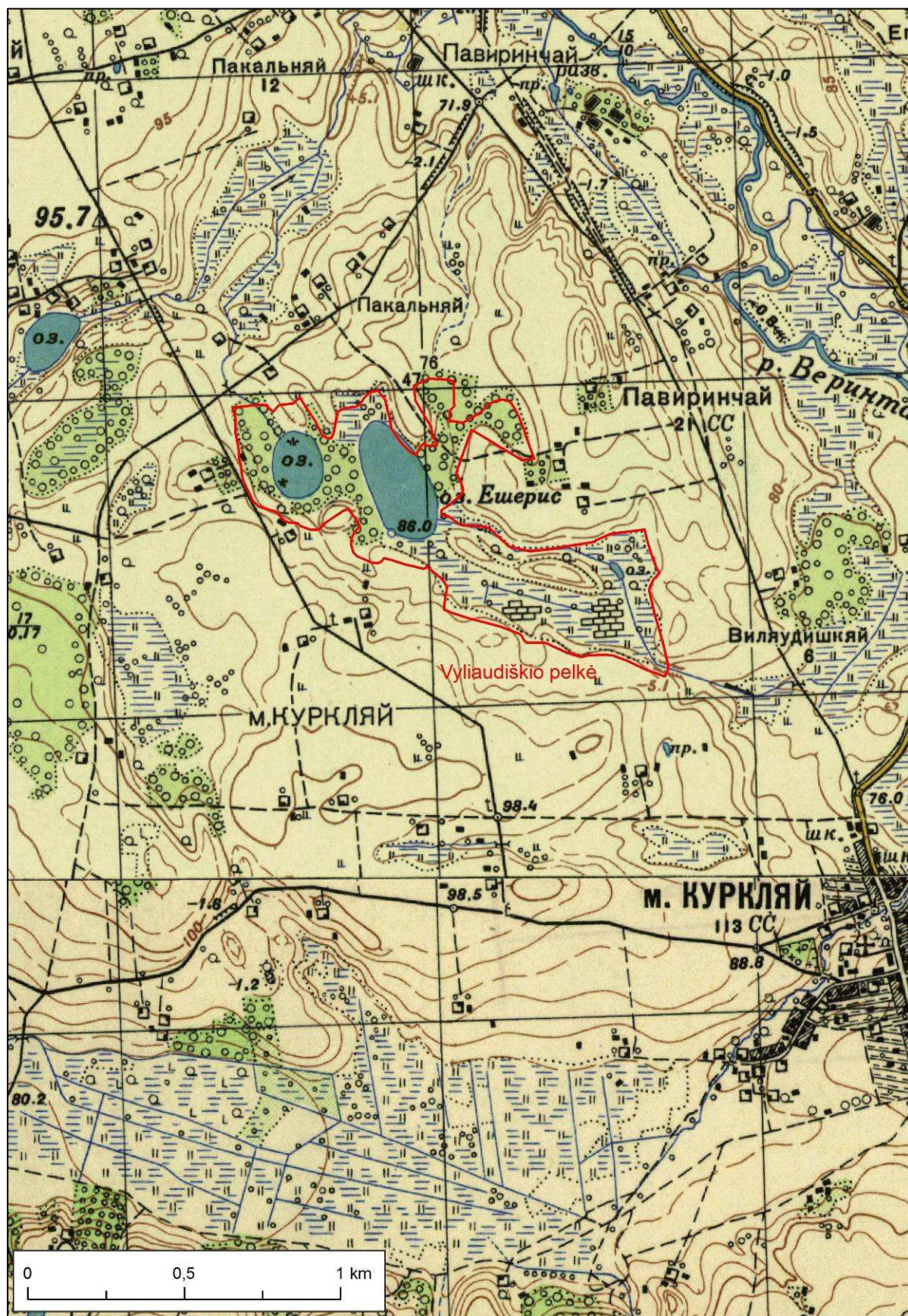
6 priedas. Saugomos gyvūnų, grybų rūšys.

Saugomas Valstybinėje saugomų teritorijų tarnyboje prie AM, Apsaugos ir tvarkymo skyriuje.

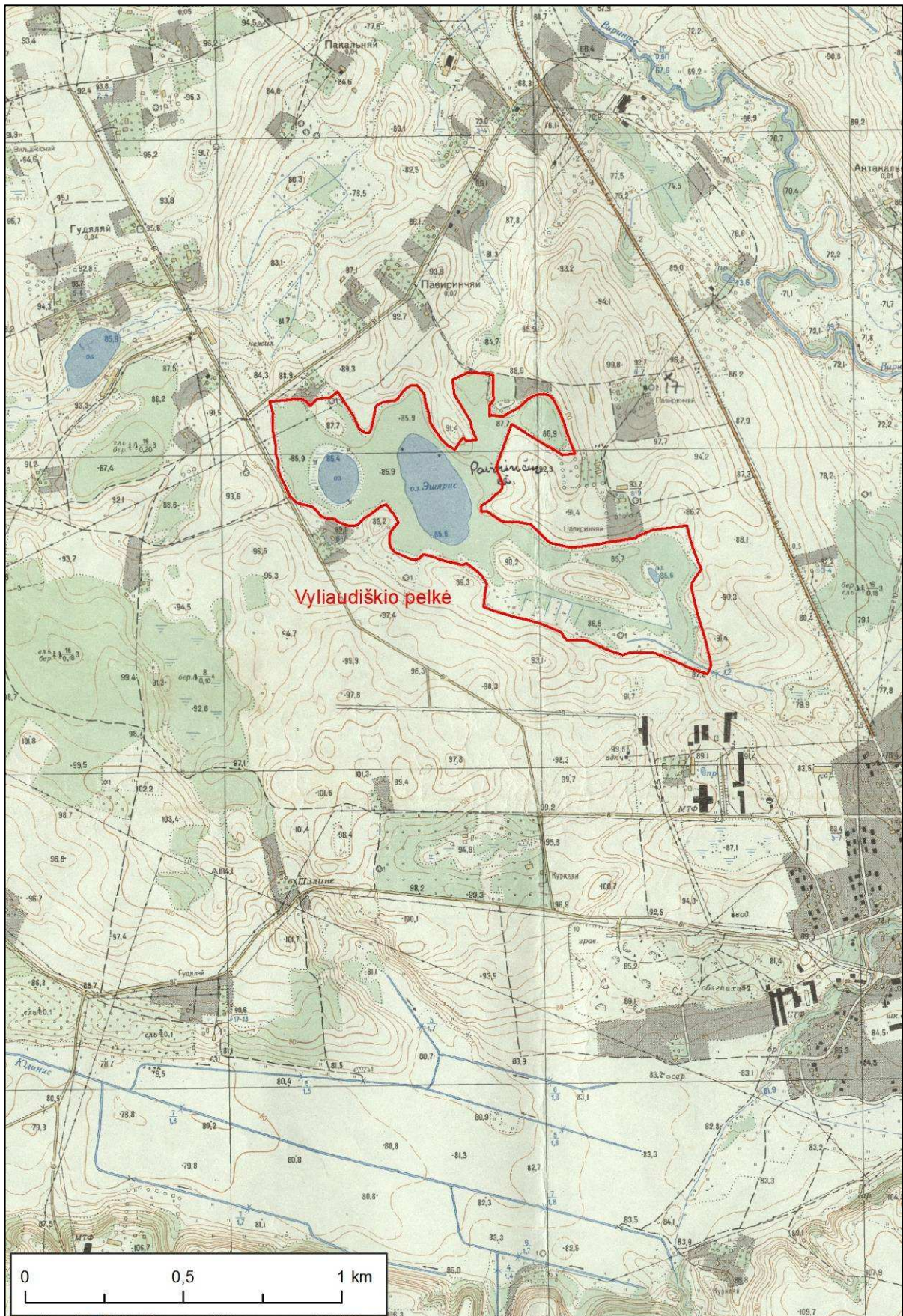
7 priedas. 1899 m. topografinė nuotrauka (M 1: 25 000).

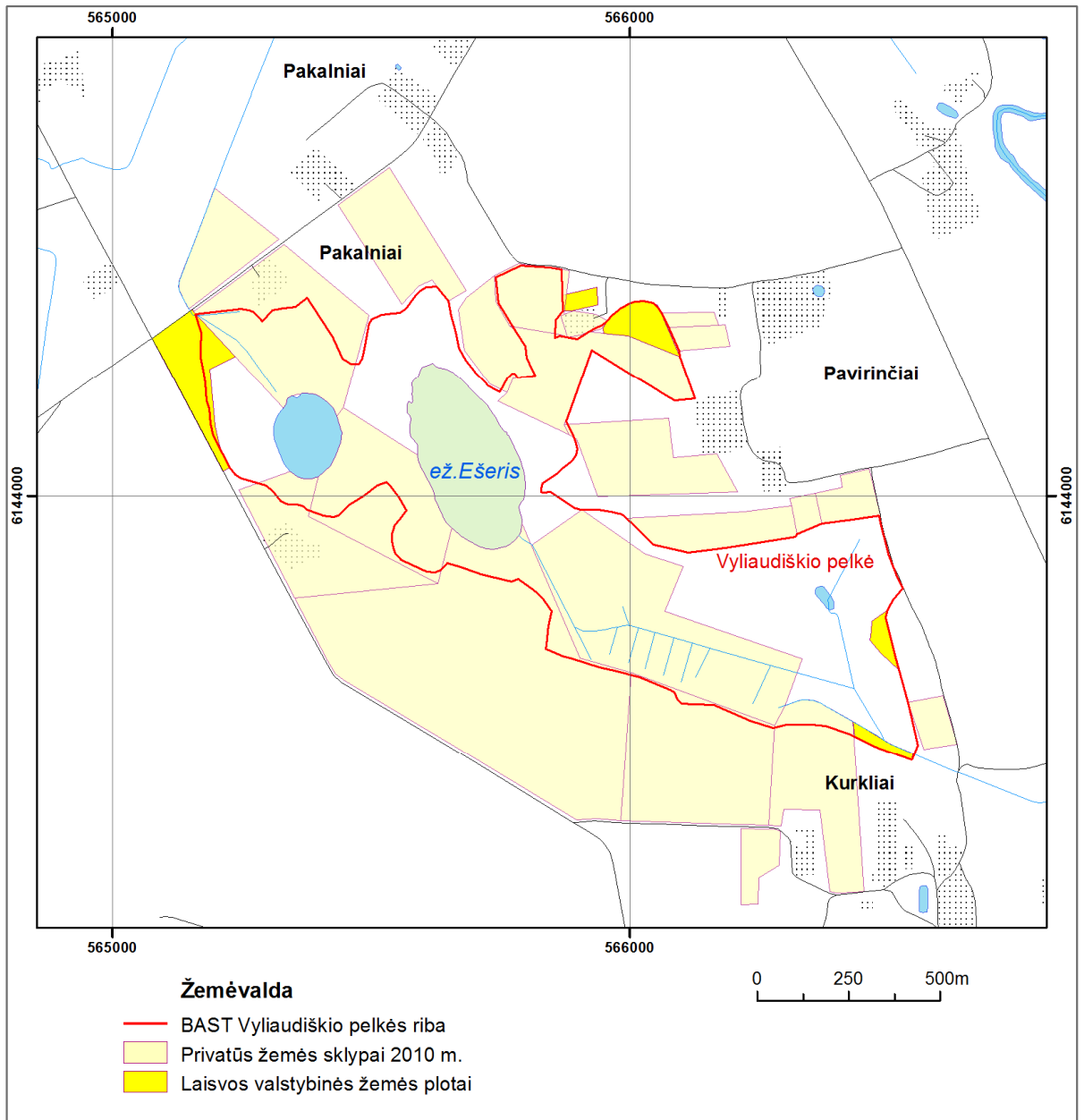
8 priedas. 1950 m. topografinė nuotrauka (M 1: 20 000).

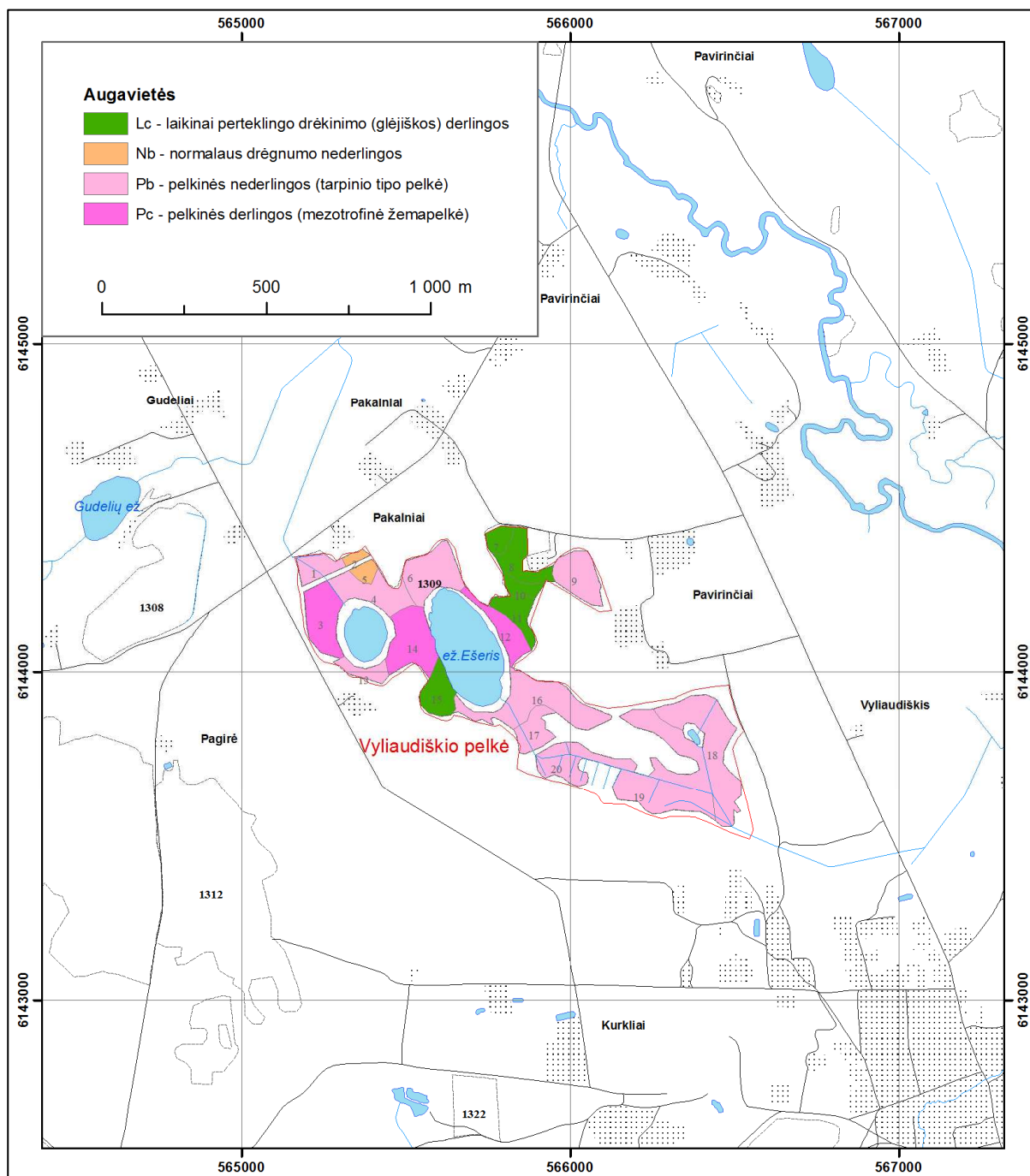
9 priedas. 1982 m. topografinė nuotrauka (M 1: 20 000).

10 priedas. Žemėvalda.

11 priedas. Miško augavietės.

12 priedas. Medynai.

